

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

GIEDRĖ STONYTĖ

Viešojo sektoriaus ekonomika

ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMOS ĮTAKA
LIETUVOS EKONOMIKAI GLOBALINĖS KRIZĖS
KONTEKSTE

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė
Prof. habil. dr. O. G. Rakauskienė

Vilnius, 2009

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMOS ĮTAKA
LIETUVOS EKONOMIKAI GLOBALINĖS KRIZĖS
KONTEKSTE

Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas

Studijų programa 62404S109

Vadovė

Prof. habil. dr. O. G. Rakauskienė

2009 12

Recenzentas

2009 12

Atliko

VSE md8-01 gr. stud.

G. Stonytė

2009 12

Vilnius, 2009

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS	4
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	5
SANTRUMPOS	6
ĮVADAS	7
1. ES REGIONINĖS POLITIKOS ESMĖ IR TURINYS	9
1.1. ES regioninės politikos samprata ir tikslai	9
1.2. Regioniniai netolygumai ES ir jų susiformavimo prielaidos	11
1.3. ES regioninės politikos principai ir instrumentai	16
1.4. ES regioninės politikos iššūkiai.....	22
2. ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMOS ĮSISAVINIMAS LIETUVOJE: ANALIZĖ	25
2.1. ES struktūrinės paramos įsisavinimas Lietuvoje pagal 2004-2006 m. BPD.....	25
2.2. 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimas Lietuvoje	28
2.3. ES struktūrinės paramos Lietuvoje naudos vertinimas	31
2.3.1 ES struktūrinės paramos nauda šalies gyventojams	31
2.3.2 ES struktūrinės paramos nauda šalies ekonomikai	32
2.4. ES struktūrinės paramos įsisavinimas Lietuvoje ir užsienio šalyse: lyginamoji analizė	36
2.4.1 Šalių, parinktų lyginamajai analizei, pasirinkimo pagrindimas	36
2.4.2 Struktūrinių fondų paramos įsisavinimo kryptių Lietuvoje ir užsienio šalyse palyginimas	37
2.4.3 Struktūrinių fondų paramos poveikio Lietuvoje ir užsienio šalyse lyginamoji analizė .	40
3. ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS ĮTAKA LIETUVOS MAKROEKONOMIKAI GLOBALINĖS KRIZĖS KONTEKSTE.....	44
3.1. Tyrimo metodika.....	44
3.2. Tyrimo rezultatai.....	46
3.2.1 ES struktūrinių fondų paramos poveikis BVP lygiui	46
3.2.2 ES struktūrinių fondų paramos poveikis užimtumo lygiui	48
3.2.3 ES struktūrinių fondų paramos poveikis biudžeto deficitui	49
3.2.4 ES struktūrinių fondų paramos poveikis infliacijai.....	51
3.2.5 ES struktūrinių fondų paramos poveikis prekybos balansui.....	52
3.3. Tyrimo rezultatų apibendrinimas	54
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	55
LITERATŪROS SĄRAŠAS	57
ANOTACIJA	62
ANOTATION	63
SANTRAUKA	64
SUMMARY	65
PRIEDAI.....	66

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Pagrindinių regionų augimo teorijų krypčių išskyrimas.....	14
2 lentelė. Struktūrinių fondų intervencijos sritys	21
3 lentelė. 2004-2006 m. BPD įsipareigojimai, mln. Lt	26
4 lentelė. Struktūrinės paramos 2004-2006 m. įsisavinimas Lietuvoje.....	28
5 lentelė. Struktūrinių fondų investicijos pagal sritis Lietuvoje, Lenkijoje ir Slovakijoje 2004-2006 m.	38
6 lentelė. Lietuvos, Lenkijos, Slovakijos 2004-2006 m. struktūrinių fondų investicijų grąža (sudėtinis daugiklis)	42

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. "Mėlynasis bananas"	13
2 pav. BVP vienam gyventojui ES 15 ir naujose narėse, proc. nuo ES 15 vidurkio 2003 m. (PPS, ES 15=100).....	16
3 pav. ES regioninės politikos prioritetų pasiskirstymas geografiškai 2004-2006 m.	19
4 pav. 2004-2006 m. ES struktūrinių fondų parama, proc. nuo BVP	27
5 pav. ES struktūrinių fondų paramos pasiskirstymas pagal 2007-2013 m. veiksmų programas.....	30
6 pav. 2004-2006 m. ES struktūrinių fondų paramos poveikis realaus BVP lygiui	33
7 pav. 2004-2006 m. ir 2007-2013 m. ES struktūrinių fondų paramos poveikis realaus BVP lygiui....	33
8 pav. Dėl BPD investicijų sukurtos darbo vietos.....	35
9 pav. Lietuvos, Lenkijos ir Slovakijos ekonomikų augimas 2004-2009 m.....	37
10 pav. Struktūrinės paramos pasiskirstymas pagal intervencijos sritis 2004-2006 m.	39
11 pav. ES struktūrinės paramos 2004-2006 m. injekcijų dydis procentine išraiška nuo BVP.....	41
12 pav. 2004-2006 m. ES struktūrinės paramos poveikis tų metų BVP lygiui.....	41
13 pav. 2004-2006 m. struktūrinių fondų investicijų grąža (sudėtinis daugiklis) šalyse – struktūrinių fondų paramos gavėjose 2020 m.	43
14 pav. BVP lygio ir struktūrinių fondų investicijų pagal BPD kaita 2004-2008 m.	46
15 pav. Užimtumo lygio ir struktūrinių fondų investicijų pagal BPD kaita 2004-2008 m.	48
16 pav. Biudžeto deficito ir struktūrinių fondų investicijų pagal BPD kaita 2004-2008 m.	50
17 pav. Infliacijos lygio ir struktūrinių fondų investicijų pagal BPD kaita 2004-2008 m.	51
18 pav. Prekybos balanso ir struktūrinių fondų investicijų pagal BPD kaita 2004-2006 m.	53

SANTRUMPOS

BPD – Lietuvos 2004-2006 m. bendrasis programavimo dokumentas

BPD priedas – Lietuvos bendrojo programavimo dokumento priedas 2004-2006 m.

BVP – bendrasis vidaus produktas

EAPB – Europos anglių ir plieno bendrija

EEB – Europos ekonominė bendrija

EK – Europos Komisija

ERPF – Europos regioninės plėtros fondas

ES – Europos Sąjunga

ESF – Europos socialinis fondas

Eurostat – Europos Sąjungos statistikos agentūra

MTEP – moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra

SF – struktūriniai fondai

SVKI – suderintas vartotojų kainų indeksas

Veiksmų programos – veiksmų programos 2007-2013 m. programavimo periodo struktūrinei paramai įgyvendinti

Šalių pavadinimų santrumpos:

CY – Kipras

CZ – Čekija

EE – Estija

EL - Graikija

ES – Ispanija

HU – Vengrija

IE – Airija

LT – Lietuva

LV – Latvija

MT – Malta

PL – Lenkija

PT - Portugalija

SI – Slovėnija

SK – Slovakija

IVADAS

Prieš įstodama į Europos Sąjungą, Lietuva pasižymėjo gana sparčiai augančia, tačiau ne itin išvystyta ir, palyginus su senosiomis ES narėmis, atsiliekančia ekonomika. Tapusi Bendrijos nare, išsivystymo skirtumams mažinti Lietuva gavo Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramą. Akcentuotina, kad mūsų šaliai 2004-2006 m. skirtos struktūrinių fondų paramos apimties ir sukuriamo bendrojo vidaus produkto santykis buvo vienas didžiausių tarp visų tuo laikotarpiu ES paramą gavusių šalių.

Lietuvos ekonomika, sparčiai kilusi pastaruosius metus, šiemet demonstruoja didžiausią smukimą visoje Europos Sąjungoje – panašaus masto nuosmukis prognozuojamas tik Latvijoje. Be to, panašu, kad Lietuvos ekonomikos smukimas bus vienas didžiausių ne tik Europoje – Lietuva įvardijama tarp labiausiai nukentėjusių nuo pasaulinės krizės šalių pasaulyje. Paradoksalu, tačiau šalis, gavusi didžiausią struktūrinės paramos apimtį, išgyvena ženkliausią ekonomikos nuosmukį tarp visų ES paramos gavėjų, nors gauta struktūrinė parama turėjo sustiprinti šalies ekonomiką ir padėti lengviau išgyventi dabartinę recesiją, kurios pirmieji ženklai pradėjo ryškėti struktūrinės paramos įsisavinimo periodo antroje pusėje. Toks žymus šalies ekonomikos nuosmukis kelia abejonių dėl paramos įsisavinimo efektyvumo, pasirinktų krypčių, reikšmingo poveikio ekonomikai bei skatina iš naujo peržiūrėti naujojo programavimo periodo prioritetus.

Šio darbo **tema** – ES struktūrinių fondų investicijų įtaka Lietuvos ekonomikai globalinės krizės kontekste. Darbo tema yra itin **aktuali**, kadangi Lietuvoje neseniai baigėsi pirmasis ES regioninės politikos programavimo periodas, kurio pabaiga sutapo su globalinės krizės pradžia bei ryškėjančios recesijos nuotaikomis šalyje. Labai svarbu įvertinti praeito etapo rezultatus, poveikį, tam, kad būtų išanalizuotos visos galimybės ir ateityje būtų pasinaudota patirtimi, siekiant kryptingiau ir efektyviau įsisavinti ES paramą, ypač turint omenyje dabartinę recesinį laikotarpį. Naujame ES programavimo periode Lietuva dalyvauja nuo pradžios, tačiau šis struktūrinės paramos įsisavinimo laikotarpis ypatingas tuo, kad šalies ekonomika šiuo metu išgyvena itin didelį ekonomikos nuosmukį, o ES lėšos įgauna ypač reikšmingą vaidmenį ne tik dėl esminio tikslo mažinti regioninius skirtumus, bet ir skatinant ekonomikos atsigavimą. Sparčiai augusi šalies ekonomika šiuo metu jau įvardijama tarp šalių, labiausiai nukentėjusių nuo krizės, todėl svarbu išanalizuoti, kokią įtaką struktūrinė parama turėjo šalies makroekonomikai ir ar sustiprino šalies ekonomiką ryškėjant globalinės krizės požymiams.

Suformuluotas toks darbo **tikslas** – remiantis praėjusio programavimo laikotarpio, tai yra 2004-2006 m. struktūrinės paramos įsisavinimo tendencijomis, įvertinti, kokią įtaką Lietuvos

makroekonominėi situacijai turėjo ES struktūrinė parama, atsižvelgiant į globalinės krizės kontekstą, bei įvertinti, kokią reikšmę turi naujuoju programavimo periodu gaunamos ES lėšos.

Tam, kad būtų pasiektas darbo tikslas, iškelti tokie **uždaviniai**:

- Išanalizuoti ES regioninės politikos esmę, turinį, tikslus, uždavinius bei instrumentus;
- Išanalizuoti ES struktūrinės paramos panaudojimą Lietuvoje;
- Įvertinti, kokią įtaką 2004-2006 m. ES struktūrinė parama turėjo pagrindiniams Lietuvos makroekonomikos rodikliams;
- Remiantis gautais vertinimo rezultatais, pateikti rekomendacijas, siekiant kryptingesnio ES paramos panaudojimo, atsižvelgiant į dabartinės ekonomikos tendencijas.

Pirmoje darbo dalyje nagrinėjama ES regioninės politikos samprata, turinys, tikslai, principai bei apibūdinami naudojami instrumentai. Taip pat apžvelgiami regioninei politikai kylantys iššūkiai bei problemos dėl ES plėtros ir kintančios situacijos. Šioje dalyje naudojami šie **metodai**: mokslinės literatūros analizė ir apibendrinimas. Reikia paminėti, kad lietuvių autorių, išsamiai nagrinėjusių regioninės politikos ir struktūrinių fondų temą ir ypač paramos įsisavinimą Lietuvoje nėra daug (V. Nakrošis, G. Mačys, V. Klyvienė, A. Jakaitienė). Tai lemia santykinis temos naujumas, trumpas struktūrinių investicijų įsisavinimo laikotarpis šalyje. Darbe daugiausia remiamasi atliktomis ex post studijomis, kuriose analizuotas struktūrinių fondų poveikis įvairiems šalies rodikliams, bei užsienio autorių tyrimais ir publikacijomis, tiriant kitų ES šalių patirtį, įgyvendinant ES regioninę politiką bei vertinant struktūrinės paramos poveikį skirtingų šalių ekonomikoms (pavyzdžiui, J. Bachtler, F. Wislade, M. Boldrin, F. Canova, J. Bradley ir kt.). Turint omenyje ES regioninės politikos aktualumą, reikia pabrėžti, kad šia tema publikuota daug literatūros.

Antra darbo dalis skirta ES struktūrinės paramos įsisavinimo Lietuvoje analizei, palyginimui su kitomis ES paramos gavėjomis. Šioje dalyje taikomi metodai – statistinių duomenų analizė, lyginamoji analizė.

Praktinėje darbo dalyje, kuri rengta pritaikant porinės regresijos modelį, iškelta tokia **hipotezė**: ES suteikta struktūrinė parama turėjo reikšmingos įtakos Lietuvos ekonomikai. Atliktas tyrimas leido įvertinti ES struktūrinės paramos įtaką pagrindiniams Lietuvos makroekonominiams rodikliams ir, remiantis gautais rezultatais, daryti išvadas apie bendrą struktūrinių fondų investicijų poveikį šalies ekonomikai. Atliekamą tyrimą šiek tiek apsunkino tai, kad Lietuva dalyvavo tik dalyje 2000-2006 m. programavimo periodo ir Lietuvai suteiktos struktūrinės paramos duomenys apima tik penkis metus, todėl rezultatai turi būti interpretuoti itin atsargiai.

1. ES REGIONINĖS POLITIKOS ESMĖ IR TURINYS

1.1. ES regioninės politikos samprata ir tikslai

Prieš pradėdant kalbėti apie ES regioninę politiką ir jos naudojamus instrumentus, pirmiausia reikia išsiaiškinti ir apibrėžti, kaip apskritai suvokiama regioninė politika, kokie yra jos tikslai ir taikomos priemonės.

Regioninės politikos (ang. *regional policy*) samprata ženkliai nesikeitė pastaruosius dešimtmečius. Dažniausiai pateikiama tokia regioninės politikos samprata: regioninė politika – tai ekonominių, teisinių, administracinių priemonių visuma, kuri centralizuotai taikoma siekiant sumažinti regionų išsivystymo netolygumus bei skatinti tolydžią plėtrą (Mačys, 2005). I. Bache (1998) pateikia kiek platesnį apibrėžimą ir teigia, kad regioninės politikos pagrindinis principas – ypatingas viešojo sektoriaus vaidmuo, skatinant regionų plėtrą ekonominiu ir socialiniu aspektais, kuris įgyvendinimas per intervenciją į rinką, siekiant sumažinti regioninius skirtumus, atsirandančius dėl veikiančių rinkos jėgų, arba, kitaip tariant, valstybės vaidmuo stengiantis paveikti geografinį išteklių ir gėrybių paskirstymą.

Regioninė politika paprastai vykdoma nacionaliniu lygmeniu, kuomet tikslus ir prioritetus nustato nacionalinė valdžia, tačiau šiame darbe bus kalbama ne apie nacionalinę regioninę politiką, bet apie Europos Sąjungos vykdomą regioninę politiką, kuri įgyvendinama Bendrijoje. Bendrasis regioninės politikos apibrėžimas taip pat tinka apibūdinti ir ES vykdomos regioninės politikos esmę, tačiau čia reikėtų paminėti kelis kitus svarbius aspektus. Dažnai kalbant apie ES regioninę politiką kaip sinonimai naudojami „regioninė politika“, „struktūrinė politika“ (angl. *structural policy*) ir „sanglaudos politika“ (angl. *cohesion policy*), todėl svarbu apibrėžti šių trijų sąvokų sąsajas ir plotmę. Regioninę politiką galima laikyti plačiausia ir seniausia sąvoka, kadangi regionų skirtumų mažinimas numatytas dar 1957 m. Romos sutarties preambulėje, tačiau nenumatyta kieno tai kompetencija – nacionalinė ar Bendrijos, ir neapibrėžtos priemonės. Struktūrinę politiką galima laikyti sudedamąja regioninės politikos dalimi, kadangi struktūrinė politika apima regioninės politikos įgyvendinimą per pagrindinius ES naudojamus instrumentus – struktūrinius fondus. Sanglaudos politikos pagrindinė idėja – solidarumas, kurio siekiama perskirstant išteklius iš turtingesnių regionų į skurdesnius. Ši sąvoka santykinai nauja, ji buvo suformuluota tik devinto dešimtmečio pabaigoje, oficialiuose dokumentuose ši sąvoka įvesta tik dešimtam dešimtmetyje ir dabar dažnai tapatinama su regioninės politikos sąvoka. Tačiau sanglaudos politika yra kiek platesnė – apima ne tik regioninės politikos tikslus mažinti teritorijų išsivystymo netolygumus, bet taip pat ir solidarumo idėjas, kultūrinį aspektą. Kaip pateikiama pirmojoje ES Socialinės sanglaudos ataskaitoje 1996 m., socialinė sanglauda siejama

su būtinybė mažinti netolygumus regionuose, kurie susiformuoja dėl skirtingų galimybių naudotis įvairiais ištekliais ir užsitikrinti didesnes pajamas. Sanglauda suprantama labai plačiai ir apima gerokai daugiau nei išteklių perskirstymą geografinėje dimensijoje. Toliau darbe šios trys sąvokos bus naudojamos atitinkamai pagal nagrinėjamą laikotarpį ir situaciją.

Regioninės politikos tikslas atspindimas sąvokos apibrėžime – mažinti regioninius skirtumus ir skatinti tolydų regionų vystymąsi, centralizuotai įsiterpiant į rinką ir perskirstant išteklius, orientuojantis į skurdesnių regionų plėtrą. Taigi dabartinį bendrąjį ES regioninės politikos tikslą galima formuluoti taip – siekti socialinės ir ekonominės sanglaudos, kuri paremta finansinio solidarumo principu, kuomet šalių narių finansinis indėlis į ES biudžetą skiriamas mažiau išsivysčiusiems regionams. Šiuo principu siekiama suteikti laikiną paramą tiems regionams, kuriose tuo momentu išsivystymo ir konkurencingumo lygis nepakankamas (European Commission, 2008).

Regioninės politikos tikslams pasiekti naudojamos priemonės, kurias *H. Armstrong* ir *J. Taylor* (2004) siūlo pirmiausia klasifikuoti pagal tai, kam skirtas poveikis – ūkio subjektams ar siekiama paveikti bendrą regiono pajamų – išlaidų dydį, todėl siūloma išskirti dviejų tipų instrumentus:

- *mikro lygmens instrumentai*, kuriais siekiama paveikti išteklių – darbo jėgos ir kapitalo – paskirstymą tarp ūkio šakų ar regionų. Šio tipo instrumentų tikslas – pritraukti kapitalą ir darbo jėgą ten, kur esamomis sąlygomis jie nebūti pritraukti. Tokiu būdu siekiama ne tik pritraukti gamybos veiksnius į atsiliekančius regionus, bet ir skatinti patį regioną kurti naujas darbo vietas spartinant vietos vystymąsi. Tačiau padidinti darbo jėgos mobilumą – sudėtingas procesas, susiduriama su migracijos, profesijos keitimo kaštais. Gerokai paprastesnis procesas yra kapitalo mobilumas, todėl orientuojamasi į kapitalo mobilumo didinimą.
- *makro lygmens instrumentais* siekiama daryti įtaką agreguotoms regiono pajamos ir išlaidoms. Šiems instrumentams priskirtina fiskalinė, monetarinė politika, automatiniai stabilizatoriai. Vis dėlto makroekonominės politikos instrumentai gali turėti nevienodus efektus skirtingiems regionams, pavyzdžiui, vykdant skatinančiąją fiskalinę ar monetarinę politiką, galima susidurti su visiškai skirtingais efektais produkcijos apimčiai, užimtumo lygiui, priklausomai nuo tam tikro regiono specifikos. Dėl šių priežasčių makroekonominės politikos vykdymo funkcijos dažniausiai perkeliamos vietinės valdžios institucijoms, kurios tiksliausiai žino regiono problematiką ir specifiką.

ES vykdomą regioninę politiką galima laikyti abiejų instrumentų kompleksu, kadangi šalies išlaidų lygiui daromas netiesioginis poveikis per griežtą šalių narių išlaidų ir visos fiskalinės politikos kontrolę, o tiesioginis poveikis padaromas per tikslią regioninę politiką, kuri orientuota labiau į mikro lygmenį ir kurios galutiniai naudos gavėjai yra šiame lygmenyje.

1.2. Regioniniai netolygumai ES ir jų susiformavimo prielaidos

Vertinant regioninius netolygumus Europos Sąjungoje ir susiformavimo prielaidas, svarbu paminėti ir bendrą požiūrį į regioninių netolygumų išskyrimą – regioniniais skirtumais laikomas netolygus išteklių paskirstymas, tai taikoma tiek tarptautiniam kontekstui, tiek skirtumams nacionaliniame lygmenyje. Tačiau netolygumai tarp nedidelių, nediferencijuotų teritorijų yra neišvengiami, todėl regionų skirtumai gali būti laikomi reikšmingais tik tuomet, kai regionai yra stambūs – taip sumažinama vidinė diferenciacija (Heidenreich, 2003; Mellors, Copperthwaite, 2005). Tai reiškia, kad vertinant regioninius netolygumus ir įgyvendinant regioninę politiką, labai svarbu tinkamai išskirti ir apibrėžti regionus. Šiuo tikslu ES naudojama Teritorinių vienetų nomenklatūra statistikai – NUTS (angl. *Nomenclature of Territorial Units for Statistics*) ir regioninei politikai pasirinktas NUTS 2 lygmuo (Funck, Pizzati, 2003).

Regioniniai skirtumai Europos Sąjungoje kelia nemažai iššūkių, siekiant stipresnės narių integracijos. Regioniniai skirtumai ne tokie ryškūs tarp pirmųjų, tuo metu dar EAPB ir EEB, narių. Prie Bendrijos prisijungiant naujoms narėms, šie skirtumai vis labiau ryškėjo. Prisijungus Ispanijai, Portugalijai ir Graikijai, regioniniai skirtumai kėlė vis didesnę susirūpinimą. Įvykus didžiausiai visoje ES istorijoje plėtrai ir prisijungus dešimčiai buvusių socialistinių šalių, regioniniai skirtumai tapo itin ryškūs. Anot *H.Armstrong* ir *J. Taylor*, regioninių skirtumų formavimasis sąjungoje galima suskirstyti pagal ES vystymosi ir plėtros etapus:

Muitų sąjunga. Siekiant apsaugoti ūkį ar specifines ūkio šakas nuo neigiamos tarptautinės prekybos įtakos, naudotos protekcionistinės priemonės, tokios kaip tarifai, kvotos bei netarifinės kliūtys, tačiau sukūrus muitų sąjungą, šalys narės netenka galios taikyti šias priemones. Prekybos barjerų naikinimas turėjo naudoti visiems regionams, tačiau prekyba be muitų sudarė geresnes galimybes konkurencingesniems, tai yra labiau išsivysčiusiems regionams laisvai prekiauti ir generuoti naudą.

Bendra rinka. Įmonės galėjo pasinaudoti masto ekonomija gamindamos padidėjusiai rinkai, vartotojams buvo suteikta galimybė pasirinkti iš platesnio produkcijos asortimento. Vis dėlto šie efektai pasiskirstė neproporcingai ir kai kurie regionai naudą pajuto gerokai stipriau nei kiti. Dauguma įmonių buvo sutelkta centriniuose Europos regionuose, juose taip pat sukonzentruotos ir įvairios finansinės institucijos, telekomunikacijų ir transporto infrastruktūra, todėl šie regionai galėjo žymiai geriau pasinaudoti bendros rinkos teikiamais privalumais. Šie regionai tapo patrauklesni išsilavinusiai, kvalifikuotai darbo jėgai, todėl didėjo migracija iš mažiau patrauklių regionų. Be to, periferiniuose regionuose paprastai veikia smulkios, žemesnio konkurencingumo įmonės, kurios negali atlaikyti stambių įmonių, įsikūrusių centriniuose regionuose, konkurencijos. Tai lemia, kad periferiniai regionai paprasčiausiai negali konkuruoti su centriniais, labiau išvystytais regionais dėl prastesnės geografinės

padėties, nepakankamai išvystytos infrastruktūros, žemesnės kvalifikacijos darbo jėgos. Bendros rinkos sukūrimo poveikis kiekvienam regionui priklauso nuo ten vyraujančios ūkio šakos, reakcijos į struktūrinius pokyčius, restruktūrizacijos lankstumo, regiono pradinio konkurencingumo.

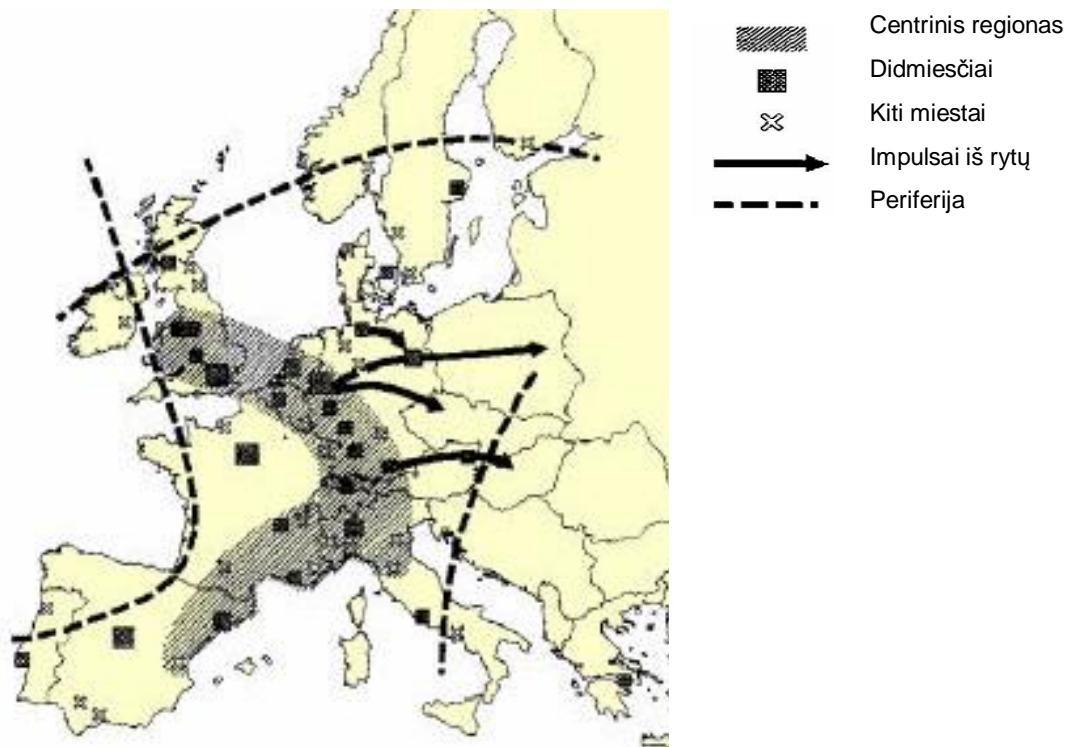
Ekonominė ir monetarinė sąjunga. Bendra valiuta panaikina valiutos keitimo kaštus, užtikrina kainų stabilumą, žemesnes palūkanų normas ir infliacijos stabilumą. Tačiau didžioji dalis bendros valiutos naudos taip pat tenka išsivysčiusiems regionams. Griežta kiekvienos šalies narės išlaidų kontrolė, neleidžia atsiliekančiai šaliai laisvai naudoti fiskalinės politikos ir skirti didesnių išlaidų tam, kad sumažintų teritorijos viduje regioninius skirtumus ir paskatintų vystymąsi.

Taip pat reikia paminėti *L. Hooghe* (2005) išskiriamus faktorius, kurie lemia skirtingą regionų vystymąsi nepriklausomai nuo paminėtų ES kūrimo etapų:

- *Fizinės infrastruktūros* lygis, kas yra pagrindas gamybos plėtrai ir vystymui. Konkurencingumo tarptautinėje rinkoje išlaikymui būtina bent minimali fizinė infrastruktūra.
- *Industrializacija* – periferinius regionus aplenkė pirmoji industrializacijos banga XIX – XX a. Kyla rizika, kad skirtumas tik augs – vyrauja tendencija, kad pažengusios ekonomikos išlaiko panašų vystymosi tempą su įvairių sričių technologijoms.
- *Svarbių ekonominių resursų nuosavybės struktūra.* Jei įvairūs išteklių nuosavybės teise nepriklauso regiono subjektams, kyla grėsmė, kad esminiai sprendimai bus priimami tenkinant išorinius, o ne vietinius interesus.
- *Regiono žmogiškieji išteklių*, kas yra pagrindinis augimo ir vystymosi veiksnys.

Geografiškai regioniniai išsivystymo skirtumai Europos Sąjungoje pasiskirsto pagal centro – periferijos struktūrą: labiausiai pažengę regionai koncentruojasi centrinėje Europos dalyje, o atsiliekančios – periferijoje. Tokia struktūra būdinga ir šalies lygmenyje.

Šalys sudarančios „centrą“ rikiuojasi nuo pietinės Didžiosios Britanijos dalies, apima Beniliukso šalis, vakarų Vokietiją ir šiaurės Italiją, ši centrinė Europos dalis (žr. paveikslą žemiau), kalbant apie regioninius skirtumus, dėl savo išlenktos formos vaizdžiai pavadinta „mėlynuoju bananu“ (angl. *The Blue Banana*). Šį regioną galima laikyti Europos "varomąja jėga“. Pasak *Zundorf* (1997), nepaisant to, kur Europoje atsiradavo inovacijos, šis regionas visuomet greitai sudarydavo konkurenciją perimdama ir pritaikydama naujoves. Puikiai išvystyta telekomunikacijų ir transporto infrastruktūra tarp gana tankiai išsidėsčiusių miestų sudarydavo galimybes sparčiam vystymuisi (Heidenreich, 1998). „Mėlynasis bananas“ – bene labiausiai urbanizuota, tankiai apgyvendinta Europos teritorija, kuri pasižymi gerais statistiniais rodikliais: aukštu pajamų lygiu vienam gyventojui, žemu nedarbo lygiu.

Šaltinis: Hospers, 2003.

1 pav. „Mėlynasis bananas“

Toks išvystytų regionų susitelkimas vienoje teritorijoje dažnai vadinama konvergencijos klasteriu arba konvergencijos klubu (angl. *convergence cluster / convergence club*). S. Bartolini (2000) tokių regioninių klasterių formavimąsi grindžia istoriniais faktais. Jis Europos centrinio konvergencijos klasterio vystymosi prielaidas grindžia susiklosčiusia situacija dar viduramžiais, kuomet šia Europos dalimi vyko intensyvi prekyba, kuri sudarė prielaidas kurtis ir stiprėti miestams.

„Mėlynojo banano“ formavimosi ištakos gali būti fiksuojamos ne tik Viduramžių, bet galbūt netgi Romos imperijos gyvavimo laikais. Be to, ši teritorija buvo labiausiai paliesta pirmosios industrializacijos bangos (Hospers, 2003). Ji ir dabar Europos žemyne išskiria demografiniais, ekonominiais aspektais, išplėtota infrastruktūra, kultūriniu ir švietimo aspektais. Regionas gana tankiai apgyvendintas, jame susitelkę nemažai stambių miestų, pavyzdžiui, Londonas, Amsterdamas, Briuselis, Frankfurtas, Ciurichas, Milanas, kuriuose gyvena apie 1/3 ES populiacijos. Dėl tokios miestų santalkos *Therborn* teritoriją įvardija „miestų juosta“ (angl. *city belt*) arba „centrinis megapolis“ (ang. *Central Megapolis*) (Heidenreich, 1998). Šiame regione taip pat sutelkti išvystyti verslo paslaugų centrai, niekur kitur Europoje nėra tiek daug kultūrinių objektų, universitetų. Tikėtina, jog tai daro nemažą įtaką, kadangi socialinis kapitalas, išplėtota infrastruktūra – esminiai faktoriai, kurie sukuria galimybes regionui sparčiai vystytis. Anot G. J. Hospers (2003) centrinis, labiausiai pažengęs regionas lyderio pozicijas užėmė ankstyvose Europos vystymosi žingsniuose ir sėkmingai

perėjo visus transformacijos periodus. Periferiniai regionai yra ne tokie dinamiški ir susiduria su adaptacijos sunkumais. Labiausiai atsiliekančios teritorijos – dažniausiai agrariniai regionai – susiduria su didelėmis problemomis pereinant iš vieno vystymosi etapo į kitą.

Hospers (2002) taip pat svarsto klausimą, ar „mėlynojo banano“ teritorija ir toliau bus visapusiškas lyderis, ar jos augimas lėtės ir užleis pozicijas naujiems augimo poliams. Turint omenyje šios teritorijos heterogeniškumą įvairiais aspektais – kultūriniu, ekonominiu, žmogiškųjų išteklių, tikėtina, kad ji ir toliau išlaikys lyderio pozicijas, regionas turi nemažai perspektyvų ir ateityje, bent jau kalbant apie artimiausius dešimtmečius. Regiono heterogeniškumas sudaro galimybes dinamiškai ir lanksčiai reaguoti į įvairius pokyčius. Net ir dabartinės pasaulinės krizės metu centrinis Europos regionas galėtų būti priskiriamas prie mažiausiai krizės pažeidžiamų regionų bei turintis daugiausiai galimybių pakilti pirmasis žemyne.

Kita vertus, atsižvelgus į regionų augimo teorijas, kuriose teigiama, kad išsivystę regionai auga gerokai lėčiau nei besivystantys, iškelta idėja apie galimą naujų konvergencijos klasterių formavimąsi – „saulės juosta“ (angl. *sunbelt*) ir „geltonąjį bananą“ (angl. *yellow banana*). „Saulės juosta“ tęstųsi nuo Milano iki Valensijos ir apimtų tokius miestus, kaip Nica, Marselis, Barselona, be to, manoma, kad joje augimas turėtų būti sukoncentruotas į aukštas technologijas ir paslaugas, sietinas su kvalifikuota darbo jėga bei malonia darbo ir gyvenimo aplinka. „Geltonojo banano“ susiformavimas sietinas su stiprėjančiomis Rytų Europos šalimis – jis apimtų teritoriją nuo Paryžiaus iki Varšuvos ar net iki Rygos (*Hospers, 2002*).

Skirtingą regionų išsivystymą Europoje galima paaiškinti ne tik susiklosčiusios skirtingomis istorinėmis aplinkybėmis, bet ir regionų augimo teorijomis (žr. lentelę žemiau). Išskirtos teorijų kryptys leidžia paaiškinti, kodėl būtent centrinis Europos regionas yra labiausias išsivystęs.

1 lentelė. Pagrindinių regionų augimo teorijų krypčių išskyrimas

Pavadinimas	Teorijos vystytojai	Teorijos esmė
Neoklasikinė augimo teorija	R. Solow, T. Swan	Daroma prielaida, kad gražos norma per laiką yra mažėjanti, kas nulemia mažėjantį augimo tempą, todėl ilguoju laikotarpiu pagrindinis augimo šaltinis ir variklis gali būti tik technologinis progresas. Didesnis augimo tempas būdingas besivystantiems regionams, tačiau ilguoju laikotarpiu augimas mažės kol taps artimas nuliui. Kita svarbi prielaida – konvergencija dėl gamybos veiksnių mobilumo.
Vidinio augimo teorija	P. Romer, Lucas	Paremta neoklasikiniu augimo modeliu, akcentuojant technologinį progresą, žinių reikšmę ir sąsajas su žmogiškuoju kapitalu.

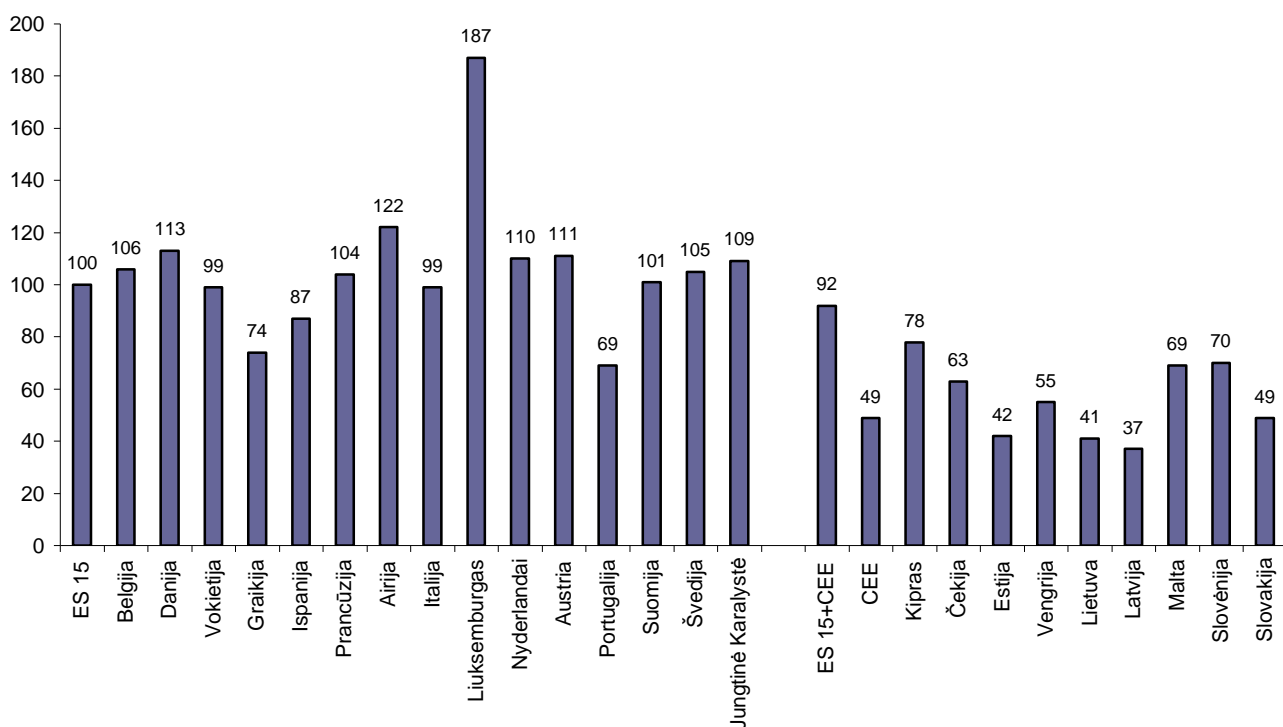
		Technologinė pažanga sietina su vidiniu technologiniu vystymusi. Žmogiškasis kapitalas – esminis veiksnys, nulemiantis augimą, kuris sąlygoja galimybes absorbuoti ir naudoti naujas technologijas ir taip skatinti vidinį augimą.
Eksporto pagrįsto augimo teorija	N. Kaldor	Regiono augimas siejamas su dalyvavimu tarptautinėje prekyboje ir eksportu. Apibrėžtas kumuliacinio priežastingumo procesas, kuris reiškia, kad didėjant eksporto apimtims, auga produktyvumas ir regiono konkurencingumas. Susidaro uždaras ciklas, nulemiantis augimą.
Ekonominės geografijos teorija	P. Krugman	Geografijos veiksnys išlieka svarbus, todėl gamybos koncentracija vienoje vietoje ir mažėjantys transportavimo kaštai, lemia skirtingą regionų vystymąsi ilguoju laikotarpiu. Augimas ilguoju laikotarpiu yra nulemiamas tarptautinės prekybos tendencijų.

Šaltinis: parengta autorės pagal Krugman (1991), Romer (1990), Armstrong, Taylor (2004).

Idejas apie naujų konvergencijos klasterių formavimąsi paskatino Europos integracijos procesas. Europos Sąjunga išgyveno keletą plėtros etapų per pastaruosius dešimtmečius, tačiau Bendrijai gana sunkiai sekasi tapti vienalyte. Pirmieji dideli skirtumai išryškėjo prisijungus Graikijai, Ispanijai, Portugalijai (European Parliament, 2007).

Atlikta nemažai empirinių tyrimų (Barro, Sala-I-Martin; ir kt.), siekiant įvertinti šių skirtumų mastą ir konvergencijos spartą. Tyrimai parodė, kad laikotarpyje nuo 1950 m. Europos šalys išgyveno reikšmingą, tačiau lėtą konvergenciją: nacionaliniu lygmeniu pajamos vienam gyventojui 1950-2000 m. vidutiškai konvergavo apie 1,6 proc. Tačiau šis procesas nebuvo nuoseklus, ir kai kuriais etapais konvergencija buvo gerokai lėtesnė, o aštunto dešimtmečio pabaigoje netgi pastebėta divergencija ir skirtumų sustiprėjimas. Vis dėlto atliktos studijos nepateikia vienareikšmiškų argumentų netolygiai konvergencijai pagrįsti (Nieburg, Schlitte, 2004).

Didžiausią iššūkį ES patyrė po 2004 m. plėtros, kuomet prisijungė dešimt, o 2007 m. – dar dvi buvusios socialistinės šalys. Šių dvylikos šalių prisijungimas ne tik sumažino vidutinį Bendrijos BVP ir didino vidutinį nedarbo lygį, bet taip pat prisidėjo prie heterogeniškumo didėjimo socialiniu, instituciniu ir kitais aspektais (European Parliament, 2007). Akivaizdžius skirtumus tarp BVP vienam gyventojui tarp būsimųjų ir senųjų narių 2003 m. prisijungimo prie ES išvakarėse iliustruoja grafikas žemiau.

Šaltinis: parengta pagal Nieburg, Schlitte, 2004.

2 pav. BVP vienam gyventojui ES 15 ir naujose narėse, proc. nuo ES 15 vidurkio 2003 m. (PPS, ES 15=100)

Kaip pateikia A. Nieburg ir F. Schlitte (2004), išsivystymo skirtumai ES 15 2003 m. varijavo nuo 69 proc. ES vidurkio Portugalijoje iki 187 proc. ES vidurkio Liuksemburge. Prisijungus Centrinės ir Rytų Europos šalims, vidutinis ES BVP vienam gyventojui krenta 8 procentiniais punktais iki 92 proc. Nei viena iš naujųjų narių nesiekia 80 proc., o pusė iš jų – net 50 proc. ES 15 vidurkio. Be to, taip pat pastebėtini netolygumai ir tarp naujųjų narių, pavyzdžiui, Latvijos BVP vienam gyventojui buvo mažiausias visoje grupėje (31 proc. ES 15 vidurkio), o Kiprui teko aukščiausias rodiklis (78 proc. ES 15 vidurkio). 2001 m. net 23 proc. iš 213 ES 15 regionų pagal NUTS 2 klasifikaciją BVP vienam gyventojui buvo mažesnis nei 75 proc. viso Bendrijos vidurkio, atitinkamas skaičius naujosios narės – 28 proc., tai yra tik 5 iš 41 regiono pagal NUTS 2 ES „naujakėse“ siekė arba viršijo 75 proc. slenkstį.

1.3. ES regioninės politikos principai ir instrumentai

Kaip jau buvo minėta praeitame poskyryje, skirtingi Bendrijos vystymosi etapai nevienodai paveikė nares – vienoms gilesnė integracija suteikia daugiau naudos, kitos, priešingai, susiduria su netekimais, todėl, kad to būtų išvengta, suformuota intervencinė regioninė politika, kuri grindžiama keliomis prielaidomis. Visų pirma, manoma, kad susidariusius regioninius skirtumus pačios šalys ne visuomet pajėgios išspręsti dėl skirtingų šalių institucinių, finansinių pajėgumų ir problemų masto,

todėl ES gali užtikrinti pakankamus resursus tam tikroms problemoms spręsti. Antra, jei regioninės politikos kryptis formuoja konkreti valstybė, mažai tikėtina, jog bus sukuriamas efektas ir kitoms narėms, o ES lygmeniu vykdomos regioninės politikos poveikio mastas platesnis, tai yra regioninė politika harmonizuojama (Armstrong, Taylor, 2005). Kiek kitokias prielaidas pateikia C. Mellors ir N. Copperthwaite (2005). Visų pirma, išskiriama prielaida, grįsta kompensacijos principu. Tai reiškia, kad regioninė politika pagrindžiama kaip kompensacija šalims narėms, kurios patyrė netekimus dėl narystės, pavyzdžiui, netenkama galimybių kontroliuoti įvairius instrumentus, tokius kaip muitai, nacionalinė valiuta ir kitos priemonės. Antra prielaida – išteklių perskirstymo, kas labiau susieta su Bendrijos gerove, o ne su individualių šalių narių interesais. Trečioji prielaida paremta vidinio augimo teorija (žr. 1.2 poskyrį). Tam tikrais atvejais išteklių perskirstymas negalimas, todėl augimą reikia paskatinti pritraukiant mobilius veiksnius, tokius kaip technologijos, kapitalas, ir optimaliai išnaudojant vidinį augimo potencialą.

Taigi visas prielaidas, taikomas regioninei politikai Europos Sąjungoje pagrįsti, galima suskirstyti į tris dimensijas:

- *ekonominę* – mažinami regioniniai skirtumai, susiformavę dėl nepalankių aplinkybių;
- *socialinę*, išreiškiant solidarumo idėjas;
- *politinę* – kompensacijos tolesnei ir gilesnei integracijai nepritariančioms valstybėms.

ES regioninei politikai tenka daugiau nei trečdalis ES biudžeto, jai skiriamas ypatingas dėmesys ir taip perskirstomos ženklūs lėšų apimtys. ES regioninė politika derinama su kitomis ES politikomis, turi būti užtikrintas atitikimas kitoms sritims ir veikloms, todėl vykdomas kruopštus planavimas. Regioninė politika įgyvendinama tam tikrais etapais – šešerių metų programavimo periodais. Neseniai prasidėjęs 2007-2013 m. programavimo periodas – jau trečiasis. Išskirtini penki principai, kuriais remiasi regioninė politika (Nakrošis, 2003):

1. *Programavimo* principas, pagal jį struktūrinė parama skiriama daugiamečioms, integruotoms programoms, kurios rengiamos bendradarbiaujant įvairioms vietinėms ir ES institucijoms.
2. *Koncentravimo* principas atspindi pagrindinę ES regioninės politikos idėją – teikti paramą menkiausiai išsivysčiusiems regionams.
3. *Partnerystės* principas. Planuojant, įgyvendinant paramą būtinas Europos Sąjungos ir regioninės ar vietos valdžios bendradarbiavimas, ekonominių ir socialinių partnerių, kitų kompetentingų institucijų įtraukimas. Taip siekiama skatinti tarpregioninį bendradarbiavimą.
4. *Papildomumo* principas. Struktūrinė parama yra tik kaip papildoma priemonė, kuri neturėtų pakeisti ES narių viešųjų išlaidų, todėl valstybės narės privalo bendrai finansuoti numatytas programas.

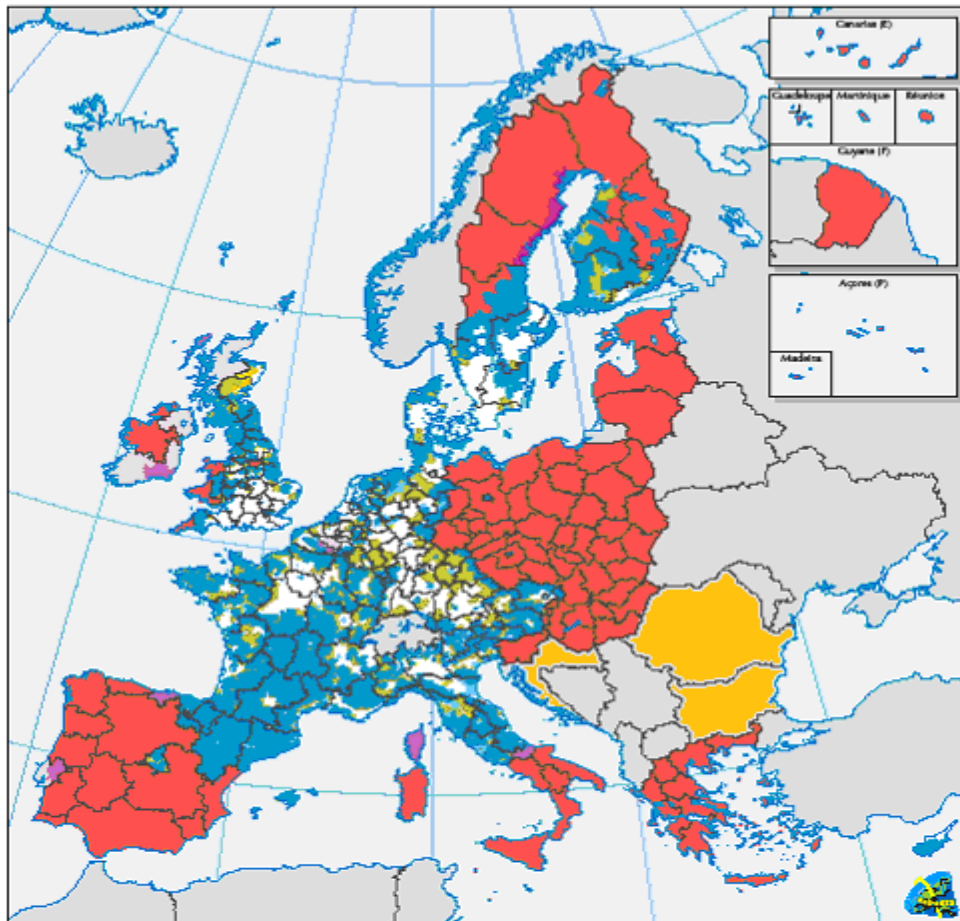
5. *Subsidiarumo* principas. Stengiamasi, kad sprendimai būtų priimami kuo žemesniu lygiu, taip siekiant įtraukti konkrečios šalies valdžią, įvairias institucijas. Taip orientuojamasi į geresnį vietinių poreikių išsiaiškinimą ir identifikavimą.
6. *Koordinavimo* principo esmė – regioninė politika turi būti vykdoma laikantis konkurencingumo politikos apribojimų.

Šie principai yra esminiai, kurie užtikrina tinkamą regioninės politikos kryptį suformavimą ir vėliau įgyvendinimą. Tam, kad regioninė politika būtų įgyvendinta kryptingai, aiškiai nubrėžiami prioritetai kiekvienam programavimo periodui. 2000-2006 m. programavimo periodui numatyti trys prioritetai, vadinamieji tikslai. Pirmasis tikslas apėmė mažiausiai išsivysčiusius regionus, kuriuose BVP vienam gyventojui nesiekia 75 proc. ES vidurkio. Tokie regionai apėmė 22 proc. visos ES populiacijos, jiems buvo skirta didžiausia struktūrinių fondų dalis – net 70 proc. Antrasis tikslas apėmė regionus, kurie patyrė struktūrinius sunkumus, tai sudarė 18 proc. ES populiacijos ir sulaukė 11,5 proc. struktūrinių fondų biudžeto. Trečiasis tikslas numatytas užimtumo skatinimui teritorijose, kurių neapima pirmasis tikslas, jam buvo numatyta 12,3 proc. struktūrinių fondų biudžeto (žr. 3 pav.).

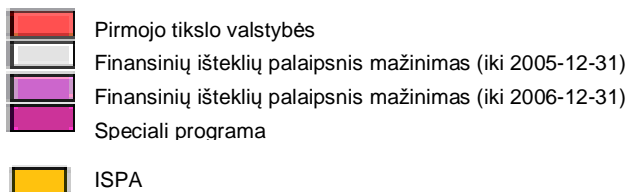
2007-2013 m. programavimo periode prioritetai šiek tiek pakoreguoti:

- *Konvergencijos* prioritetas, skirtas mažiausiai išvystytų regionų augimui skatinti. Apima regionus, kurių BVP vienam gyventojui nesiekia 75 proc. ES vidurkio. Šis prioritetas atitinka buvusį pirmąjį tikslą.
- *Konkurencingumo* prioritetas apima visus regionus, kuriuose numatytas regionų konkurencingumo, užimtumo skatinimas.
- *Bendradarbiavimo skatinimo* prioritetas, paremtas Interreg iniciatyva, kuri skirta pasienio regionų, tarptautiniam ir tarpregioniniam bendradarbiavimui skatinti ir stiprinti.

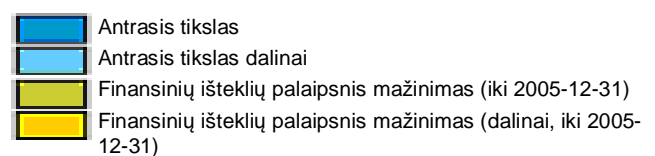
Lyginant praėjusio ir dabartinio programavimo laikotarpių tikslus, reikėtų pažymėti, kad ženklus pokyčio prioritetuose ir struktūrinių fondų lėšų paskirstymo pagal prioritetus nebuvo. Taip pat nebuvo ir ženklus pokyčio prioritetų pasiskirstyme geografiškai – pagrindinės struktūrinių fondų gavėjos išliko naujausios narės, Ispanija, Portugalija, Graikija.

Pirmasis tikslas

Antrasis tikslas

Šaltinis: The European Structural Funds

3 pav. ES regioninės politikos prioritetų pasiskirstymas geografiškai 2004-2006 m.

ES regioninė politika vystėsi nuosekliai – Romos sutartyje jau galima įžvelgti regioninės politikos užuomazgas, tačiau instrumentai šiai politikai įgyvendinti sukurti gerokai vėliau. Pirmiausia buvo įkurtas Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas (1968), tačiau paprastai regioninės politikos suformavimu laikomas Europos regioninės plėtros fondo įkūrimas (1975). Nors parama visą laiką buvo orientuota į mažiausiai išsivysčiusius regionus, tačiau, kuriant naujus fondus bei plečiantis pačiai Bendrijai, mažiausiai išsivysčiusių regionų sąvoka plėtėsi atitinkamai pagal naujas struktūrinių fondų sritis, kol galiausiai struktūrinė parama padengė beveik visus Europos regionus pagal NUTS 2 klasifikaciją (Boldrin, Canova, 2001).

Svarbiausi Bendrijos naudojami instrumentai regioninei politikai įgyvendinti – struktūriniai fondai. Regioninės politikos pradžia teoriškai siejama su Europos regioninės plėtros fondu įkūrimu (1975 m.), nors iki to laiko jau funkcionavo ir kitas fondas – Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas (1962 m.), kurio įkūrimą galima sieti su Bendrosios Žemės ūkio politikos taikymu. Šio fondo tikslas – didinti žemės ūkio produktyvumą, gerinti ūkininkavimo sąlygas, skatinti techninę pažangą ūkiuose. Fondas padalintas į dvi dalis – Orientavimo skyrių ir Garantijų skyrių. Garantijų skyriaus parama skiriama įvairioms žemės ūkio rinkos priemonėms: kainų intervencijai, premijoms, kompensacijoms dėl produkcijos išėmimo iš rinkos ir pan., jis yra labiau orientuotas į rinkos reguliavimą ir vystymą trumpuoju laikotarpiu. Orientavimo skyriaus veikla orientuota į ilgąjį laikotarpį ir nukreipta į kaimo vietovių vystymą ir plėtrą, todėl kartais struktūriniu fondu įvardinama vien tik ši fondo dalis (Evans, 2005).

Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) įkūrimą paskatino tiek Bendrijos plėtra geografiškai, tiek integracijos stiprėjimas. Kuriant bendrą rinką, didėjo konkurencija tarp regionų, ryškėjo išsivystymo netolygumai, todėl finansavimas pirmiausia turėjo būti teikiamas regionų netolygumams mažinti ir atsiliekančių regionų konkurencingumui didinti. Gilėjantys regionų skirtumai kėlė didelės migracijos grėsmę, todėl parama turėjo šią grėsmę sumažinti. Fondas buvo skirtas teikti paramą tiems regionams, kuriuose vyravo žemės ūkis, didelis struktūrinis nedarbas bei vyko struktūriniai ūkio pokyčiai. Tiek šiuo, tiek ankstesniu laikotarpiu ERPF galima laikyti pagrindiniu instrumentu siekiant ekonominės ir socialinės sanglaudos.

Įkūrus Europos ekonominę bendriją, iškelta laisvo darbo jėgos judėjimo idėja, atkreiptas dėmesys į darbuotojų gyvenimo standartus ir darbo sąlygas. Tai paskatino Europos socialinio fondo įkūrimą (1986 m.), kadangi prieš tai sukurti struktūriniai fondai „minkštųjų veiklų“ neapėmė. Reikėjo didinti užimtumą, gerinti darbo sąlygas, skatinti darbuotojų mobilumą, todėl fondas pirmiausia ir buvo orientuotas šioms sritims remti. Fondo parama turėjo padėti darbuotojams prisitaikyti prie rinkos struktūrinių pokyčių. Pradiniu laikotarpiu parama apėmė gana siaurą sritį ir buvo orientuota į užimtumo, migracijos ir darbo jėgos mobilumo problemas bendroje rinkoje, profesinį mokymą, taip pat buvo skiriama parama asmenims, kurie keitė gyvenamąją vietą dėl darbo (Evans, 2005). Ryškėjant naujoms problemoms – didžiajai daliai darbo jėgos trūko kvalifikacijos ir įgūdžių, kad galėtų tinkamai konkuruoti rinkoje, ryškėjo struktūrinis nedarbas, todėl fondas buvo pradėtas sieti su valstybių nacionaline užimtumo politika. Dabartiniai fondo tikslai – kova su nedarbu, užimtumo skatinimas, žmogiškųjų išteklių plėtra ir socialinė integracija į darbo rinką, užtikrinant lyčių lygybę, tolydžią ekonomikos plėtrą bei socialinę ir ekonominę sanglaudą.

Turint omenyje, kad žuvininkystė ir akvakultūros turi nemažą reikšmę Europos pajūrio regionams, ypač Viduržemio jūros regionui, įkurtas specifinis fondas – Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas (1994 m.). Ilgą laiką žuvininkystės sektorius buvo remiamas pagal Europos

žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondą, tačiau specifiniai sektoriaus ypatumai bei mažėjantys ištekliai lėmė naujo instrumento sukūrimą. Instrumento tikslas – siekti subalansuoto išteklių naudojimo ir tikslingo jų valdymo, didinti žuvininkystės sektoriaus konkurencingumą. Finansuojamos sektoriaus pertvarkymo ir restruktūrizavimo priemonės, žvejybos laivynų, uostų modernizavimas, vandenių apsauga, taip pat remiamos teritorijos, priklausomos nuo žuvininkystės, (Boldrin, Canova, 2001).

Penktuoju struktūriniu fondu kartais laikomas Sanglaudos fondas, įkurtas pagal Maastrichto sutartį, kuomet oficialiai deklaruota ekonominės ir socialinės sanglaudos idėja. Iš šio fondo finansuojami tik dviejų tipų projektai – transporto ir aplinkosaugos. Aplinkosaugos srityje siekiama saugoti, gerinti aplinkos kokybę, skatinti racionalų ir taupų išteklių naudojimą, spręsti įvairias regionines ir pasaulines aplinkosaugos problemas. Kitas svarbus faktas skiriantis šį fondą nuo kitų – parama neskaidoma atskiriems regionams, bet yra skiriama šalims, kurių BVP vienam gyventojui sudaro mažiau nei 90 proc. Sąjungos vidurkio. Šiuo programavimo laikotarpiu į šalių sąrašą, kurioms skiriama parama iš šio fondo, patenka visos per pastaruosius du ES plėtros etapus prisijungusios Rytų Europos šalys, taip pat Ispanija, Graikija, Portugalija.

Apibendrinta informacija apie ES Struktūrinių fondų intervencijos sritis pateikiama lentelėje žemiau.

2 lentelė. Struktūrinių fondų intervencijos sritys

Fondas	Intervencijos sritys
Europos regioninės plėtros fondas (ERPF)	Gamybos sektorius, infrastruktūra (energetika, keliai, telekomunikacijos), vietos plėtra, techninė parama, MTEP ir inovacijų plėtra
Europos socialinis fondas	Darbo rinkos priemonės, socialinė integracija, švietimas ir mokymas, informacinės visuomenės plėtra, lygių galimybių priemonės
Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas	Lydimosios ir kitos priemonės – ūkių pertvarka, mokymai, rinkodara, ūkių modernizavimas
Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas	Žuvininkystės sektoriaus pertvarkymas, žvejybos laivynų, uostų modernizacija
Sanglaudos fondas	Stambūs transporto ir aplinkosaugos projektai

Šaltinis: sudaryta autorės

ES pasirinktas išteklių perskirstymo mechanizmas – specifinis ir sudėtingas bei neabejotinai kuriantis pridėtinę vertę. Tai pabrėžia *M. Barnier* (2003), patvirtindamas sanglaudos politikos dinamiškumą, kadangi ne tik pasyviai perskirstomi, bet ir kuriami nauji ištekliai per investicijas į regionus, kitaip tariant, sudaromos galimybės generuoti naujus išteklius. Be to, planuojant struktūrinės paramos investicijas skatinamas tikslesnis ir efektyvesnis jų paskirstymas, prioritetą skiriant moksliniams tyrimams, švietimui ir mokymams, informacinėms technologijoms ir pan. *M. Boldrin* ir *F. Canova* (2001) pabrėžia mokslinių tyrimų svarbą, kadangi MTEP sritį galima laikyti pagrindiniu ekonominio augimo varikliu ir šaltiniu, todėl nepakankamą MTEP vystymą atsiliekančiuose regionuose galima laikyti viena iš lėto ekonominio augimo priežastimi.

1.4. ES regioninės politikos iššūkiai

Nors ES regioninės politikos kuriama pridėtinė vertė, mažinant regioninius skirtumus, retai suabejojama, tačiau šį dešimtmetį šios temos analizei skirtas ypatingas dėmesys (Bachtler, Wishlade, Yuill, 2003; Barnier 2003). Didžiaja dalimi tai nulėmė pastarieji ES plėtros etapai, per kuriuos prisijungė dvylika naujų, išsivystymo lygiu nuo senųjų narių gana reikšmingai besiskiriančių valstybių. Tai, be abejo, lėmė, kad ir vykdant regioninę politiką didžiausias dėmesys ir finansiniai ištekliai buvo skiriami būtent joms. 2004 m. ES plėtrą galima laikyti vienu didžiausiu iššūkiu įvairiais aspektais, taip pat ir regioninės politikos vykdymui. 2004 m. ES plėtrą ir su tuo susijusias problemas taip pat svarstė *M. Boldrin* ir *F. Canova* (2002), *K. Lammers* (2002), *F. Neueder* (2003), *A. Polkowski* (2006) ir kt.

Vis dėlto galima teigti, kad 2004 m. ES plėtros iššūkis buvo „sušvelnintas“ tiek dėl natūralaus būsimų narių vystymosi, tiek dėl ES veiksmų. Anot *K. Lammers* (2004) Centrinės ir Rytų Europos šalys, prie ES prisijungusios 2004 m., padarė didelę pažangą dar iki prisijungimo prie Bendrijos – šių šalių ekonomikos išgyveno spartesnę nei senosios narės augimą, todėl skirtumas integracijos į Bendriją išvakarėse jau buvo gerokai mažesnis, bet vis dar ženklus. Tai rodo, kad „vijimosi“ procesas jau vyko prieš prisijungiant ir vyko be jokios papildomos ES finansinės paramos. Tai galima grįsti tuo, jog dar dešimtam dešimtmetyje buvo pasirašyti kai kurie susitarimai, pavyzdžiui, dėl prekybos su senosiomis ES narėmis liberalizavimo, panaikintos kliūtys tiesioginėms užsienio investicijoms būsimose ES narėse. Autorius taip pat teigia, kad, be jokios abejonės, naujai prisijungusioms šalims susidaro puikios galimybės įveikti išsivystymo skirtumą. Tačiau Bendrijos plėtra taip pat sukelia didesnę ir aršesnę tarpusavio konkurenciją, kuri veikia tiek senąsias, tiek naująsias nares, todėl labai daug priklauso nuo pačios šalies pajėgumo vykdyti kryptingą ekonominę politiką, įvairias reformas. Tai, kad vien prisijungimas prie Bendrijos neužtikrina pakankamo ekonomikos vystymosi, atskleidžia Graikijos vystymosi raida.

Praėjus dviems metams po penktosios ES plėtos, buvo galima pažymėti, kad nemažai pasistūmėta kovojant su infliacija, vykdant kai kurias struktūrines reformas. Tačiau kitos svarbios problemos išliko – įtempta situacija darbo rinkose, nepakankamos reformos. Kita vertus, penktasis plėtos ratas laikomas užbaigtu 2007 m. prisijungus Bulgarijai ir Rumunijai. Šių dviejų šalių įvairūs statistiniai rodikliai gerokai atsilieka nuo vidutinių ES rodiklių, tebeegzistuoja korupcijos, pinigų plovimo ir kitos problemos, todėl pastaroji ES plėtra taip pat prisidėjo prie regioninių skirtumų gilėjimo ir probleminių teritorijų ES skaičiaus didėjimo (Polkowski, 2006).

J. Bachtler, F. Wislade ir D. Yuill (2003) tarp iššūkių, susijusių su ES plėtra, mini naujųjų narių silpnesnį institucinį pajėgumą, patirties stoką rengiant ir įgyvendinant struktūrinių fondų paramos programas, neskaitant priešstojiminių programų ir paramos, todėl regioninės politikos įgyvendinimas naujose narėse tapo iššūkiu tiek ES, tiek pačioms valstybėms. *I. McMaster ir J. Bachtler* (2005) pastebi, kad panašaus pobūdžio problemos gali išlikti ir prasidėjus naujam 2007-2013 m. periodui, kadangi programos turi apimti visą programavimo periodą, todėl jos turi atitikti šalies ekonominę ir socialinę vystymąsi ir ES nubrėžtus prioritetus. Šalys susiduria su iššūkiu, kaip optimaliai paskirstyti ES skiriamus finansinius išteklius, kad būtų maksimizuota įvairiapusė nauda. Čia būtinas tikslingas ilgalaikis strateginis planavimas, kuris ne visose narėse pakankamai išvystytas.

Kalbant apie ateities iššūkius, reikėtų paminėti daugiausiai diskusijų ir prieštarų vertinimų sulaukiančią ateities kandidatę į ES – Turkiją. Šios šalies prisijungimas neabejotinai sukeltų nemažai iššūkių Bendrijai. Bendrijos plotas padidėtų 20 proc., o gyventojų skaičius – beveik 16 proc., tačiau indėlis į Bendrijos sukuriamą BVP būtų nereikšmingas – tik apie 3 proc. Nors Turkijos ekonomika vystėsi gana dinamiškai ir ūkio augimas buvo gerokai didesnis nei ES 25, tačiau jos ekonomikai būdingas gerokai mažesnis produktyvumas, kas lemia mažą BVP vienam gyventojui lygį. Manoma, kad Turkijos ekonominė padėtis gerokai pasikeistų iki galimo jos prisijungimo, kuris numatytas ne anksčiau kaip 2015 m., tačiau išsivystymo skirtumas išliktų vis vien ženklus. Be to, Turkijos gyventojų skaičius taip pat nuolat auga spartesniu tempu nei ES šalyse, todėl taip pat keliami klausimai dėl galimos migracijos (Lammers, 2006). Kita vertus, pagal ekonominius rodiklius Turkiją galima prilyginti pastarosioms ES naujokėms – Bulgarijai ir Rumunijai: jose panašus BVP vienam gyventojui lygis, nedarbo lygis. Todėl, nors išsivystymo skirtumai ir yra ženklūs, tačiau jie nebūtų naujiena Europos Sąjungai, didesnę iššūkį sukeltų kultūriniai skirtumai, galimos migracijos bangos. Be abejonų Turkijai tektų ženkliai finansinė parama pagal ES regioninę politiką, tačiau tikėtina nauda ateityje taip pat būtų reikšminga.

Kita vertus, *M. Barnier* (2003) taip pat siūlo įvertinti galimus iššūkius ES regioninei politikai, kylančius ne iš Bendrijos plėtos, bet iš bendro globalizacijos proceso, ekonominės evoliucijos, techninio progreso, žinių visuomenės plėtos ir socialinių tendencijų kaitos, todėl svarbu, kad ES vykdoma regioninė politika būtų suderinta ir labiau orientuota į Lisabonos, Gioteburgo strategijų tikslų

pasiekimą. Nors regioninė politika yra derinama su šiomis strategijomis, tačiau vis dar nepakankamai, kad būtų užtikrintas strategijose nubrėžtų tikslų pasiekimas. Lisabonos strategijos tikslai turėtų būti prioretizuojami vykdant regioninę politiką, kas galėtų užtikrinti didesnę generuojamą naudą. *J. Bachtler* (2003) šioje situacijoje pateikia dar tokią nuomonę, kad sanglaudos politika sudaro tam tikrą „konkurenciją“ Lisabonos tikslų siekimui finansinių išteklių prasme, o pats ES plėtros procesas Lisabonos tikslų pasiekimą susilpnina. Nors struktūrinių fondų parama galėtų nemažai prisidėti siekiant Lisabonos tikslų, tačiau tai taip pat priklauso nuo nacionalinių politikos krypčių, nepakankamo regionų vystymosi, todėl kai kuriuose regionuose paprasčiausiai dar nėra sukurtos prielaidos Lisabonos tikslų siekimui (Bradley, Wislade, 2004).

Taigi pagrindiniai iššūkiai ES vykdomai regioninei politikai kyla iš ES plėtros, kuomet prie Bendrijos prisijungia mažiau išsivysčiusios šalys, todėl visa regioninė politika koncentruojama į naujas nares. Tačiau iššūkiai kyla ir įgyvendinant regioninę politiką – naujosios narės yra silpnesnės instituciniu požiūriu, jose nėra pakankamai išvystytas strateginis planavimas, todėl tai kiek apsunkina ir regioninės politikos planavimą ir jos įgyvendinimą įsisavinant struktūrinių fondų lėšas.

2. ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMOS ĮSISAVINIMAS LIETUVOJE: ANALIZĖ

2.1. ES struktūrinės paramos įsisavinimas Lietuvoje pagal 2004-2006 m. BPD

Tapusi Europos Sąjungos nare, Lietuva galėjo pajusti prisijungimo naudą įvairiais aspektais – dėl bendros rinkos, laisvo kapitalo ir žmogiškųjų išteklių judėjimo bei dėl ES vykdomos regioninės politikos per struktūrinius fondus. Prisijungusi prie ES, Lietuva struktūrinių fondų paramą gavo pagal 2000-2006 m. programavimo periodą, tai yra 2004-2006 m. Prasidėjusiame naujame 2007-2013 m. programavimo periode Lietuva dalyvauja nuo programavimo periodo pradžios. Praeitame programavimo laikotarpyje Lietuvai struktūrinių fondų parama skirta pagal pirmąjį tikslą (šiuo periodu – pagal konvergencijos prioritetą, pakeitusį pirmąjį tikslą), kadangi šalies BVP vienam gyventojui vis dar mažesnis nei 75 proc. ES vidurkio. Tikimasi, kad Lietuva jau kitame programavimo periode peržengs 75 proc. ES vidurkio kartelę ir prisijungs prie šalių – donorių. Vis dėlto turint omenyje susidariusią krizinę situaciją šalyje ir didelį BVP kritimą, faktas, kad šalies BVP vienam gyventojui jau 2015 m. pasieks 75 proc., labai abejotinas.

2004-2006 m. parama buvo skirta pagal bendrąjį programavimo dokumentą (BPD). Kaip pateikiama ES Tarybos reglamente Nr. 1260-1999, bendrasis programavimo dokumentas – tai bendras dokumentas, kurį patvirtina Komisija ir kuriame pateikta ta pati informacija, kuri yra Bendrijos paramos sistemoje bei veiklos programoje, dokumentas rengiamas, jeigu struktūrinių fondų parama siekia 1 mlrd. eurų arba nereikšmingai viršija šią sumą.

Pagrindinis BPD tikslas 2004-2006 m. laikotarpiui - „*Sustiprinti nacionalinio ūkio ilgalaikio konkurencingumo plėtotės prielaidas, paspartinti perėjimą prie žinių ekonomikos, kuriai būdingas didėjantis BVP ir aukštas gyventojų užimtumo rodiklis, stiprinti žinių ekonomikos plėtrą, kuri lemia aukštesnį gyvenimo lygį ir visų Lietuvos gyventojų gerovę.*“

2004-2006 m. BPD buvo numatyti tokie prioritetai:

1. *Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra.* Šiuo prioritetu investicijos buvo skirtos infrastruktūros vystymui – infrastruktūra laikoma pagrindiniu konkurencingumo didinimo šaltiniu ilguoju laikotarpiu bei viena iš esminių žmogiškųjų išteklių plėtos sąlygų. Pagal šį prioritetą buvo vystoma transporto infrastruktūra, vykdoma energetikos sektoriaus plėtra, investicijos skirtos aplinkosaugai, sveikatos apsaugos ir švietimo infrastruktūros tobulinimui.
2. *Žmogiškųjų išteklių plėtra* apėmė nedarbo mažinimą, užimtumo didinimą, socialinės įtraukties, mokymosi visą gyvenimą skatinimą. Prioritetu siekta užtikrinti geresnį darbo jėgos atitikimą darbo rinkos reikalavimams, skatinti kvalifikacijos kėlimą. Žmogiškieji ištekliai laikomi esminiu faktoriumi siekiant užtikrinti šalies ekonomikos augimo stabilumą.

3. *Gamybos sektoriaus plėtra.* Prioritetas buvo orientuotas į šalies įmonių konkurencingumo didinimą ir pramonės plėtrą, turint omenyje gana žemą verslumo lygį bei nepakankamą konkurencingumo augimą, lyginant su Europos Sąjungos rodikliais. Investicijos buvo skirtos moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai, įmonių konkurencingumo didinimui.
4. *Kaimo plėtra ir žuvininkystė.* Sektoriams yra būdingas žemas produktyvumo lygis, todėl investicijos buvo orientuotos skatinti produktyvumo augimą, modernizuoti sektorius. Nors žemės ūkio ir žuvininkystės sektorių sukuriama BVP dalis yra maža – kiek didesnė nei 4 proc.¹, tačiau šie sektoriai svarbūs tuo, kad sukuria nemažai darbo vietų kaimo gyventojams.
5. *Techninė pagalba* skirta tinkamo BPD įgyvendinimo, priežiūros ir vertinimo užtikrinimui.

Plačiau prioritetai, priemonės, finansuojamos sritys ir naudos gavėjai aprašyti bendrojo programavimo dokumento priede (BPD priede). Jame taip pat konkrečiai apibrėžta uždavinių išraiška skaičiais, kuri reikalinga siekiant įvertinti poveikį programos pabaigoje. Numatyti trys programos lygmens rodikliai (realaus BVP padidėjimas pagal pradinį scenarijų, papildomos darbo vietos, įdarbinimo lygio padidėjimas) bei atskirų prioritetų uždavinių išraiška skaičiais.

Iš viso praėjusiu programavimo laikotarpiu struktūrinei paramai ES narėms buvo skirta 213 mlrd. eurų, iš jų Lietuvai – 895 mln. eurų. Kaip visa parama buvo išskirstyta pagal prioritetus, numatytus BPD, pateikiama lentelėje žemiau:

3 lentelė. 2004-2006 m. BPD įsipareigojimai, mln. Lt

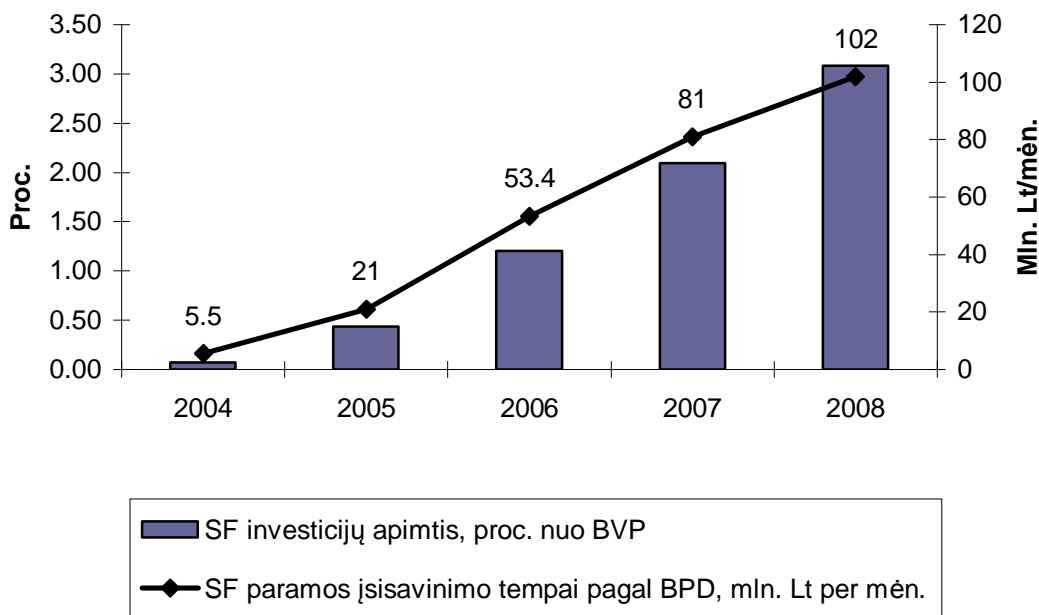
Prioritetas	Iš viso:	Iš ES SF lėšų	Iš nacionalinių lėšų
Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra	1 585,213	1 198,324	386,888
Žmogiškųjų išteklių plėtra	749,443	565,618	183,825
Gamybos sektoriaus plėtra	1 038,126	768,004	270,123
Kaimo plėtra ir žuvininkystė	670,8	466,2	196,775
Techninė pagalba	123,634	92,726	30,909
Iš viso:	4 167,2	3 090,9	1 068,5

Šaltinis: parengta pagal 2009 m. birželio 30 d. BPD įgyvendinimo ataskaitą.

Struktūrinė parama netolygiai išsidėstė analizuojamu laikotarpiu – programos pradžioje ji buvo mažiausia ir paskutiniiais programos metais pasiekė piką (žr. 4 pav.). Lyginant paramos įsisavinimo tempus per mėnesį laikotarpio pradžioje (2004 m.) ir jau įpusėjus laikotarpiui (2006 m.), jie išaugo

¹ Statistikos departamento prie LRV duomenys

beveik 10 kartų – atitinkamai nuo 5,5 mln. Lt iki 53,4 mln. Lt per mėnesį. Žemą struktūrinės paramos įsisavinimo lygį pirmaisiais metais galima sieti su tuo, jog Lietuva neturėjo patirties įgyvendinant panašaus pobūdžio programas, institucijų, atsakingų už struktūrinės paramos įsisavinimą, pajėgumas ir kompetencija buvo vertinama kaip gana silpna, todėl buvo susidurta su sunkumais. Analogiškai, projektų pareiškėjai bei vykdytojai taip pat neturėjo patirties vykdant projektus pagal tokią programą ir ne visuomet buvo pajėgūs susidoroti su įvairiais Europos Komisijos reikalavimais (Nakrošis, 2008).

Šaltinis: parengta pagal Finansų ministerijos pateikiamus duomenis

4 pav. 2004-2006 m. ES struktūrinių fondų parama, proc. nuo BVP

Reikia pastebėti, kad BPD įgyvendinimo pradžioje struktūrinės paramos lėšos buvo gana lėtai įsisavinamos, todėl Lietuva sulaukė nemažai kritikos iš Europos Komisijos. Kaip vieną iš problemų, dariusių įtaką lėtam paramos įsisavinimui, reikia paminėti pernelyg biurokratizuotas procedūras. Siekiant paspartinti įsisavinimo procesą, buvo atlikti BPD priedo pakeitimai – perskirstytos lėšos tarp priemonių, kiek palengvintos paramos gavimo procedūros (Nakrošis, 2008). Tai paspartino procesą, 2008 m. viduryje jau buvo įsisavinta 80 proc. ES struktūrinių lėšų, numatytų BPD įgyvendinimui. Lyginant su pirmaisiais programos įgyvendinimo metais, parama 2007-2008 m. jau buvo įsisavinama sparčiau ne tik dėl atliktų pakeitimų ir supaprastinimų, bet ir dėl patobulėjusios administravimo sistemos, projektų vykdytojų sukauptos patirties (Finansų ministerija, 2008).

4 lentelė. Struktūrinės paramos 2004-2006 m. įsisavinimas Lietuvoje

Kategorija	Suma, mlrd. Lt	Procentinė išraiška
Finansiniai įsipareigojimai, numatyti 2004-2006 m. BPD	4,167	100
Iš jų ES lėšos	3,091	74,17
Paskirstytos BPD lėšos	4,681	112,34
Iš jų ES lėšos	3,296	107 ²
Visos lėšos, skirtos projektams įgyvendinti	5,902	141,64

Šaltinis: parengta autorės pagal Finansų ministerijos duomenis

Pagal Finansų ministerijos pateikiamus duomenis, įsisavintos ES lėšos viršijo BPD numatytus įsipareigojimus 7 proc., tačiau šie skaičiai neatspindi realaus įsisavinimo efektyvumo, kuris yra gana žemas. Iš viso pagal BPD buvo panaudota 5,902 mlrd. Lt, įskaitant ES struktūrinių fondų paramą, nacionalines viešąsias ir privačiąsias lėšas (žr. lentelę aukščiau). Šią sumą padalinus visiems šalies gyventojams, susidaro maždaug po 1527³ Lt kiekvienam Lietuvos gyventojui.

BPD lėšos šalyje pasiskirstė nevienodai – atitinkamai pagal apskrities dydį – didžiausia lėšų dalis buvo skirta Vilniaus apskričiai (769,077 mln. Lt ES lėšų), kiek mažesnė – Kauno apskričiai (518,093 mln. Lt ES lėšų), mažiausiai skirta Tauragės apskričiai (110 mln. Lt ES lėšų). Tokį pasiskirstymą galima aiškinti ne tik investicijų koncentracija ir pritraukimu į didžiausius šalies miestus, bet taip pat dalinai galima susieti su jau minėta projektų pareiškėjų ir projektų vykdytojų menka patirtimi įgyvendinant projektus pagal tokio tipo programą – tai labiau būdinga periferiniams regionams, todėl tai galėjo prisidėti prie aktyvesnio paramos panaudojimo centriniuose regionuose. Tačiau analizuojant lėšų pasiskirstymą tarp savivaldybių, reikia pastebėti, kad šiuo atveju koncentracija pagal didžiuosius miestus ne tokia ryški.

2.2. 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimas Lietuvoje

Naujame programavimo periode Sanglaudos politikai iš viso skirta 347 mlrd. eurų, tai yra 66 mln. eurų daugiau nei praėjusiame programavimo periode. Lietuvai šiuo periodu numatyta 23,394 mlrd. litų, o tai yra 7,5 karto daugiau nei praėjusį laikotarpį. Ši suma yra gerokai didesnė jau vien dėl to, kad Lietuva dalyvauja visame programavimo periode, ne tik jo dalyje, kaip buvo praeitą programavimo laikotarpį. Vidutiniškai parama sudaro 3,3 mlrd. Lt per metus 2007-2013 m., atitinkamai 2004-2006 m. laikotarpyje tai sudarė tik 772,7 mln. Lt kasmet. Taigi 2007-2013 m.

² Lyginant su BPD numatytomis ES lėšomis

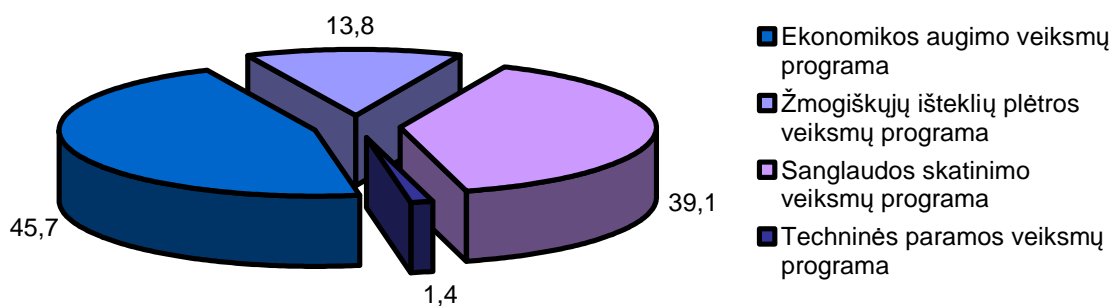
³ Apskaičiuota Statistikos departamento pateikiamą vidutinį gyventojų skaičių

laikotarpiu numatyta parama vidutiniškai kasmet yra beveik keturis kartus didesnė nei buvo 2004-2006 m. Turint omenyje susidariusią dabartinę recesinę situaciją šalyje, struktūrinė parama bus itin reikšminga. Nors šiuo metu dar sunku vertinti 2007-2013 m. laikotarpio įsisavinimą, tačiau jau dabar akivaizdu, kad galimybės pasinaudoti struktūrine parama sulaukia vis didesnio dėmesio iš verslo subjektų. Be to, struktūrinė parama taps tam tikra atsvara sparčiai karpomoms ir mažinamoms valstybės išlaidoms, tikėtina, kad, jei nebūtų teikiama struktūrinė parama, šalyje ilgam sustotų įvairių projektų įgyvendinimas, tokių kaip infrastruktūros plėtra ir pan. Esant labai ribotoms šalies galimybėms didinti valstybės išlaidas, papildomi pinigai iš išorės tampa labai reikšmingi, tačiau kaip efektyviai ir tinkamai šalis sugebės juos panaudoti, lieka neatsakytas klausimas.

Numatyta ES struktūrinių fondų parama teikiama pagal Lietuvos 2007-2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją konvergencijos tikslui įgyvendinti, kurioje suformuluotas toks tikslas – „Sparčiai gerinti sąlygas investuoti, dirbti ir gyventi Lietuvoje, kad ūkio augimo teikiama nauda pasiektų visus Lietuvos gyventojus“, ir keturias veiksmų programas:

1. *Ekonomikos augimo veiksmų programa*, kurios tikslas – „spartinti ūkio augimą ilguoju laikotarpiu, siekiant sumažinti Lietuvos ir ES vidurkio išsivystymo netolygumus“. Ši programa atitinka antrąją strategijos prioritetinę kryptį – ekonomikos konkurencingumo didinimas.
2. *Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programoje* iškeltas tikslas – „sparčiai gerinti sąlygas investuoti, dirbti ir gyventi Lietuvoje, kad ūkio augimo teikiama nauda pasiektų visus Lietuvos gyventojus“, kas atitinka produktyvių žmogiškųjų išteklių žinių visuomenei strategijos prioritetinę kryptį.
3. *Sanglaudos skatinimo veiksmų programos* tikslas – sudaryti sąlygas vietos potencialui stiprėti, teikti geresnes viešąsias paslaugas, gerinti aplinkos kokybę.
4. *Techninės paramos veiksmų programa*, skirta struktūrinės paramos administravimo veiksmams įgyvendinti.

Taigi struktūrinė parama 2007-2013 m. Lietuvoje yra įgyvendinama per tris (neįskaitant techninės paramos) veiksmų programas. Struktūrinės paramos Lietuvoje pasiskirstymas pagal veiksmų programas iliustruojamas grafike žemiau.

Šaltinis: parengta autorės pagal Finansų ministerijos pateikiamus duomenis

5 pav. ES struktūrinių fondų paramos pasiskirstymas pagal 2007-2013 m. veiksmų programas

Šiuo metu jau įgyvendinami 1367 projektai (palyginimui - 2004-2006 m. iš viso įgyvendinta kiek daugiau nei 3500), išmokėta ES struktūrinės paramos dalis siekia 3,05 mlrd. Lt – ši suma beveik lygi visai paramai praėjusiame laikotarpyje. Prašomo finansavimo suma siekia 15,5 mlrd. Lt. Neabejotinai galimybės pasinaudoti struktūrine parama šiuo laikotarpiu sulaukia gerokai daugiau dėmesio iš įvairių subjektų. Tai galima paaiškinti keletu priežasčių. Visų pirma, projektų pareiškėjams pats procesas nebėra naujovė – jau sukaupta pakankamai patirties įgyvendinant tokio tipo projektus. Antra, prastėjant ekonominei situacijai, struktūrinė parama laikoma tarsi gelbėjimosi ratu ūkiui gaivinti ir kai kuriais atvejais struktūrinė parama tampa praktiškai vienintele galimybe verslo plėtrai ir modernizacijai. Kita vertus, tokių galimybių patrauklumas prasidėjus recesijai taip pat mažėja, kadangi iš ES paramos padengiama tik tam tikra dalis projektų vertės, dažniausiai 50-70 proc., o kita dalis turi būti bendrai finansuojama viešosiomis ar privačiomis nacionalinėmis lėšomis, todėl, turint omenyje sudėtingą verslo subjektų būklę, apribotą bankų paskolų išdavimą, galima suabejoti galimybėmis pasinaudoti ES parama dabartinėmis aplinkybėmis. Pradėjus ryškėti sunkumams skirstant ES struktūrinę paramą šiame periode, siekta palengvinti įsisavinimą, supaprastinant finansavimo sąlygas, įvedant sąskaitų, avanso apmokėjimo galimybes (LRV nutarimas Nr.101, 2009).

ES lėšų reikšmė atsiskleidžia analizuojant 2010 m. valstybės biudžeto projektą. Planuojamos biudžeto pajamos – 21, 27 mlrd. Lt, iš jų – 7,89 mlrd. Lt ES lėšų, o tai sudaro 37 proc. visų pajamų (Finansų ministerija, 2009). Taigi faktas, kad ES lėšos sudaro kiek daugiau nei trečdalį planuojamų ateinančių metų biudžeto pajamų, parodo, kokios reikšmingos šaliai yra ES lėšos dabartiniu recesiniu periodu.

2.3. ES struktūrinės paramos Lietuvoje naudos vertinimas

Lietuva, prisijungusi prie Europos Sąjungos, teigiamą poveikį pajuto įvairiais aspektais – dėl išaugusios prekybos, tiesioginių užsienio investicijų, laisvo darbo jėgos, kapitalo judėjimo ir pan., tai atskleidžiama atliktose studijose (*Lietuvos integracijos į ES poveikio Lietuvos ekonomikai 2002-2006 metais (ex post) vertinimas*, 2007; *Lejour*, 2006). Struktūrinės paramos poveikis naujoms ES narėms analizuotas ir vertintas *J. Bradley, G. Untiedt* ir *T Mitze* (2007), *J. Bradley, G. Untiedt, J Zaleski* (2009) ir kitose studijose, nagrinėtas *A. Jakaitienės, V. Klyvienės* (2007), *V. Nakrošio* (2008). Šiuo metu jau atliktas ir struktūrinių fondų poveikio Lietuvos ekonomikai ex post vertinimas.

Toliau struktūrinių fondų nauda ir poveikis, remiantis minėtais tyrimais ir studijomis, aptariamas išskiriant naudą gyventojams bei poveikį šalies ekonomikai.

2.3.1 ES struktūrinės paramos nauda šalies gyventojams

Finansų ministerijos užsakymu 2008 m. atliktas visuomenės nuomonės tyrimas atskleidė, kad kas antras Lietuvos gyventojas teigia asmeniškai pajutęs ES struktūrinių fondų naudą ir vertina paramą kaip ilgalaikę investiciją. Dar labiau nauda buvo juntama netiesiogiai (Finansų ministerija, 2009).

Išskiriami tokie projektai, davę daugiausiai naudos šalies gyventojams (Laurinėnaitė, 2009):

1. *Žvyrkelių asfaltavimas ir kelių gerinimas*. Nuo 2000 m. iš viso išasfaltuota 830 km žvyrkelių, nutiesti aplinkkeliai, pagerintos magistralinių ir regioninių kelių dangos – tai tiesiogiai galėjo pajusti kiekvienas šalies gyventojas.
2. *Turizmo plėtra regionuose*. Panaudojus ES lėšas, padidintas regionų patrauklumas, atgaivinami Lietuvos dvarai, rekonstruojami įvairūs turistiniai objektai.
3. *Oro uostų modernizavimas* – už ES paramą rekonstruotas Vilniaus, Kauno, Palangos oro uostai.
4. *IT plėtra provincijoje*. Pagrindiniai interneto ir kompiuterių vartotojai – šalies didmiesčių gyventojai, todėl siekta kompiuterizaciją paskatinti ir kaimiškiose vietovėse.
5. *Lietuvos verslo konkurencingumo didinimas*. Privataus verslo plėtrą galima laikyti ekonomikos augimo, kurį gali užtikrinti konkurencingumo augimas, pagrindu.
6. *Didesnės mokymosi ir informacijos prieinamumo galimybės* – įgyvendinti įvairūs mokymai, nuotolinių studijų plėtra ir pan.
7. *Civilizacijos plėtra į kaimus* – iki 2010 m. numatyta prie nuotekų surinkimo tinklų prijungti 150 tūkst. gyventojų.
8. *Švaresnė aplinka* – įrengti valymo įrenginiai, išvalyti kai kurie vandens telkiniai.

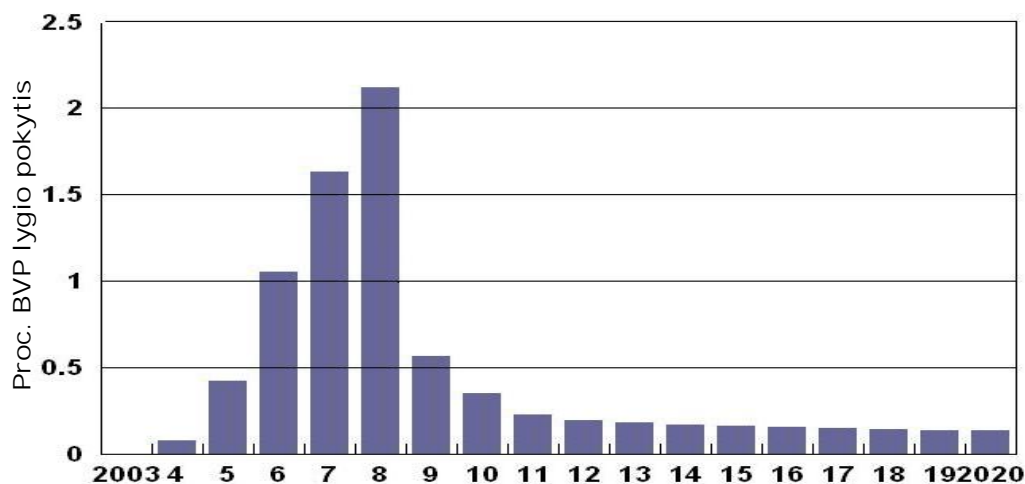
9. *Prieinamesnis gydymas provincijoje.* Suremontuotos gydymo įstaigos, įrengta reikalinga įranga.

10. *Žemės ūkio modernizavimas,* kuriuo siekta kaime sukurti į konkurencingą rinką orientuotą gamybą.

Žinant, kad į žvyrkelių asfaltavimo programą investuota 476,7 mln. Lt, nestebina, kad ši sritis įvardyta pirmoje vietoje kaip naudingiausia gyventojams. Tačiau būtent ši sritis sulaukia ir daugiausiai kritikos iš ekspertų – investicijos į kelių tiesimą ir asfaltavimą kartais vertinamos kaip primityvios investicijos. Tačiau šios infrastruktūros plėtra svarbi tiek siekiant skatinti turizmą, tiek gerinant susisiekimą, be to, tam tikra paramos dalis buvo skirta saugumui keliuose padidinti, pavyzdžiui, ženklų, tvorų įrengimui, kas, įvertinus žuvusių ir sužeistų Lietuvos keliuose statistiką, yra itin aktualu.

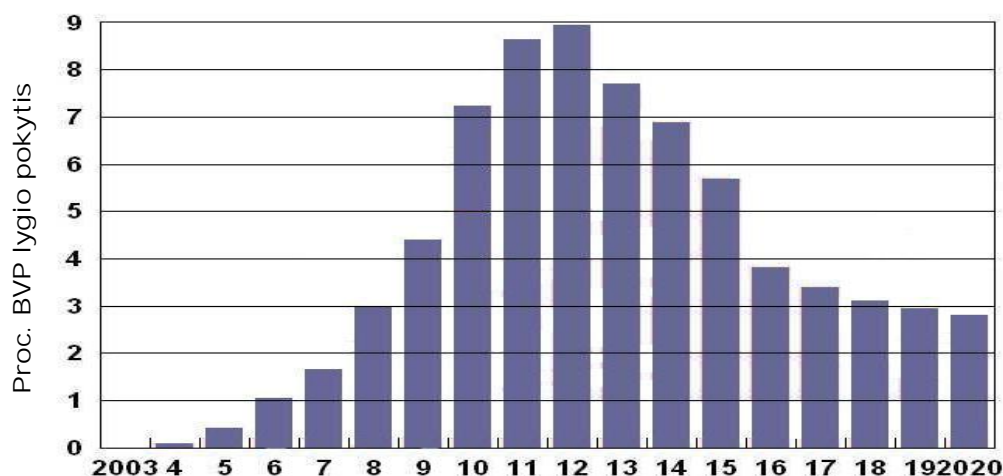
2.3.2 ES struktūrinės paramos nauda šalies ekonomikai

Vertinant ES struktūrinės paramos naudą Lietuvos mastu, reikia pasakyti, kad ji buvo reikšminga, o eliminavus paramą, šalies vaizdas įvairiais aspektais būtų gerokai prastesnis. Šiuo metu jau yra atliktas ex-post ES struktūrinių fondų paramos vertinimas – *ES struktūrinių fondų poveikio bendrajam vidaus produktui vertinimas*. Kaip pateikiama galutinėje ataskaitoje, pradinis struktūrinių fondų investicijų poveikis buvo nežymus, tačiau jis stiprėja ir pasiekia piką – 2,1 proc. 2008 m., o ilguoju laikotarpiu siekia apie 0,13 proc. (žr. paveikslą žemiau). Be to, jei kartu vertinamos tiek 2004-2006 m., tiek 2007-2013 m. struktūrinių fondų investicijos, poveikis yra didesnis – pikas pasiekiamas tik 2012 m., o pasibaigus programoms siekia beveik 3 proc. 2020 m. Vis dėlto kalbant apie akumuliuotą abiejų laikotarpių struktūrinių fondų poveikį 2009 ir vėlesniais metais, atsižvelgus į BVP susitraukimo ir nedarbo augimo prognozes (pagal Finansų ministerijos pateikiamus duomenis, BVP smuks net 18,2 proc. 2009 m., o nedarbas ateinančiais metais gali pasiekti 20 proc.), sunkiai tikėtina, kad poveikis bus toks reikšmingas – kaip pateikiama *ES struktūrinių fondų poveikio bendrajam vidaus produktui vertinime*, 2009 m. jis turėtų siekti apie 4,3 proc., o 2011 ir 2012 m. net virš 8 proc. Net ir suabejojus poveikio mastu, struktūrinių fondų parama šalies ekonomikai recesijos kontekste išlieka itin reikšminga.

Šaltinis: ES struktūrinių fondų poveikis bendrajam vidaus produktui galutinė ataskaita, 2009, 92 p.

6 pav. 2004-2006 m. ES struktūrinių fondų paramos poveikis realaus BVP lygiui

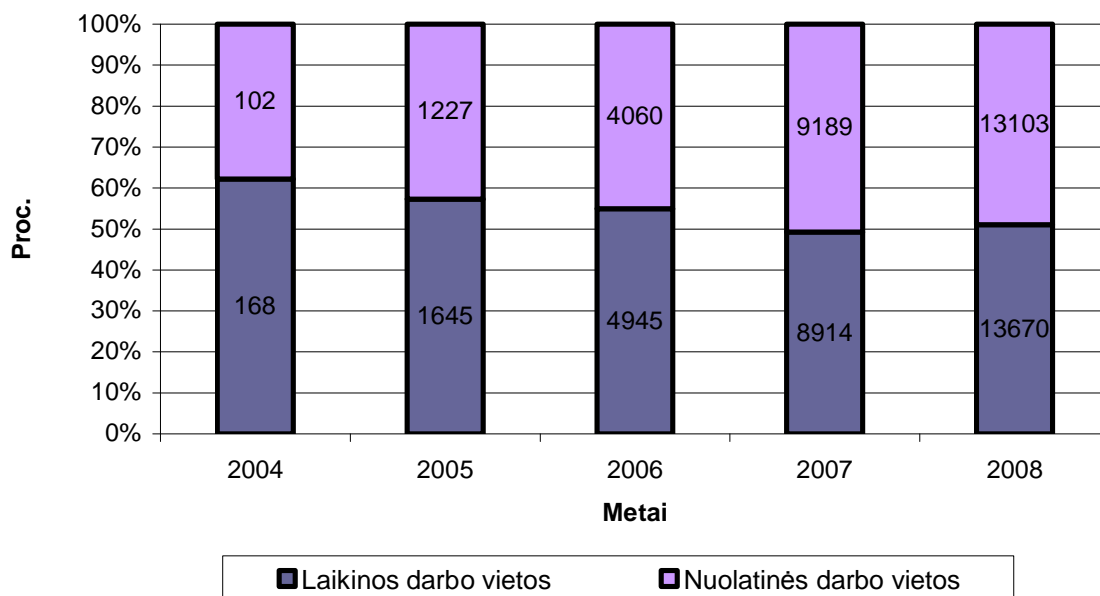
Šaltinis: ES struktūrinių fondų poveikis bendrajam vidaus produktui galutinė ataskaita, 2009, 103 p.

7 pav. 2004-2006 m. ir 2007-2013 m. ES struktūrinių fondų paramos poveikis realaus BVP lygiui

Lyginant faktinį struktūrinių fondų poveikį su numatytu poveikiu, apskaičiuotu ex ante BPD vertinimo metu, faktinis poveikis viršija numatytą – 2004 m. planuotas poveikis lygus 1,2 proc., 2006 m. – 1,8 proc. (*Ex Ante Evaluation of the Lithuanian Objective 1 Programme final report*, 2003). Vidutiniškai ex ante BPD vertinimo metu apskaičiuotas struktūrinių fondų investicijų poveikis BVP lygus 1,5 proc. kasmet, o apskaičiuotas ex post vertinimo metu – vidutiniškai lygus 1,8 proc. kasmet. Tai rodo, kad faktinis poveikis buvo vidutiniškai 0,3 procentinio punkto didesnis nei tikėtasi.

Ex post vertinimo metu taip pat buvo įvertintas struktūrinių fondų investicijų poveikis atskirų sektorių sukuriamam BVP. Didžiausias poveikis buvo padarytas statybų sektoriaus sukuriamam BVP – 2008 m. siekė net 7 proc. Gerokai mažesnis, tačiau ekonomiškai reikšmingesnis poveikis padarytas gamybos sektoriui – 2010 m. pasieks 0,75 proc., tačiau bus ilgalaikis (*ES struktūrinių fondų poveikio bendrajam vidaus produktui vertinimo galutinė ataskaita*, 2009). Didelį poveikį statybų sektoriaus sukuriamam BVP galima paaiškinti tuo, kad didelė dalis infrastruktūrinių projektų buvo įgyvendinami būtent per statybų sektorių. Poveikis gamybos sektoriui reikšmingas ekonomikai, tuo, kad didinamas gamybos sektoriaus produktyvumas (pavyzdžiui, per modernizacijos procesą), o tai didina konkurencingumą. Gamybos sektoriaus plėtrai ir stiprinimui buvo numatytas visas trečiasis BPD prioritetas ir skirta 768 mln. Lt ES lėšų, todėl buvo sudarytos pakankamos prielaidos šalies verslo konkurencingumui augti. Dėl struktūrinių fondų paramos padidėjusio konkurencingumo, šalies verslas gali tikėtis kiek lengviau išgyventi dabartinę recesinę situaciją.

Kitas svarbus poveikio rodiklis, numatytas BPD – papildomai sukurtos darbo vietos. BPD planuotas papildomų darbo vietų skaičius – 18,7 tūkst., tačiau, kaip teigiama *Europos Sąjungos struktūrinių fondų poveikio užimtumui įgyvendinant Lietuvos 2004-2006 m. Bendrąjį programavimo dokumentą vertinimo galutinėje ataskaitoje*, buvo sukurta 26,8 tūkst. darbo vietų, o tai ne tik atitinka, bet ir viršija BPD numatytą rodiklį. Iš jų 6,4 tūkst., tai yra tik ketvirtadalis, buvo sukurta tose priemonėse, kurios nebuvo tiesiogiai orientuotos į darbo vietų kūrimą, o tai santykinai nėra aukštas rodiklis. Ilgalaikių darbo vietų buvo sukurta apie 13,1 tūkst., tai yra apie pusę visų dėl BPD investicijų sukurtų darbo vietų (žr. paveikslą žemiau). Faktas, kad pusė sukurtų darbo vietų yra laikinos, leidžia teigti, kad pasibaigus 2004-2006 m. BPD įgyvendinimui, tai galėjo maždaug 1 proc. prisidėti prie nedarbo augimo, kuris jau ir taip pradėjo nežymiai didėti ryškėjant recesijai. Kita vertus, 2007-2013 m. struktūrinių fondų parama leidžia sušvelninti šią neigiamą tendenciją ir tam tikrą skaičių darbo vietų išlaikyti ar net papildomai sukurti naujų.

Šaltinis: parengta autorės pagal *Europos Sąjungos struktūrinių fondų poveikio užimtumui įgyvendinant Lietuvos 2004-2006 m. Bendrąjį programavimo dokumentą vertinimo galutinę ataskaitą, 2008*

8 pav. Dėl BPD investicijų sukurtos darbo vietos

Apie 54 proc. visų darbo vietų buvo sukurta investicijų į infrastruktūrą priemonėse, apie 26 proc. – žmogiškųjų išteklių plėtros priemonėse, apie 20 proc. – per priemones, skirtas gamybos sektoriui (*Europos Sąjungos struktūrinių fondų poveikio užimtumui įgyvendinant Lietuvos 2004-2006 m. Bendrąjį programavimo dokumentą vertinimo galutinė ataskaita, 2008*). Tai, kad daugiausiai darbo vietų buvo sukurta per investicijas į infrastruktūrą, galima paaiškinti tuo, kad investicijos į šią sritį buvo didžiausios ir sudarė apie 39 proc. visos struktūrinių fondų paramos. Minėtoje ataskaitoje taip pat pateikiamas darbo vietų skaičius pagal sektorius. Daugiausiai darbo vietų buvo sukurta statybos sektoriuje (7094), didmeninės ir mažmeninės prekybos; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymo sektoriuje (1981), nekilnojamojo turto, nuomos ir kt. verslo sektoriuje (1929). Faktą, kad daugiausiai darbo vietų – laikinų ar nuolatinių – buvo sukurta statybos sektoriuje, paaiškina didelė lėšų apimtis, skirta viešosios infrastruktūros plėtrai.

Analizuojant struktūrinių fondų paramos naudą tiek makro, tiek mikro lygmeniu, galima teigti, kad struktūriniai fondai turėjo teigiamą poveikį šaliai įvairiais aspektais. Lyginant pagrindinius šalies rodiklius su vidutiniais ES rodikliais reikia pažymėti, kad padaryta ženkli pažanga besivejant pažengusias ES valstybes. Kita vertus, struktūriniai fondai galėjo šiek tiek prisidėti ir prie recesinės situacijos paspartinimo, kadangi struktūriniai fondai – papildomi išoriniai pinigai, kurie ne tik prisidėjo prie ekonomikos augimo, bet taip pat netiesiogiai skatino vartojimą, todėl iš vienos pusės galima kelti klausimą, galbūt, jei nebūtų buvę struktūrinių fondų, ūkis būtų kritęs kiek mažiau nei dabar. Iš kitos pusės, struktūrinių fondų nauda yra ženkli – išplėta infrastruktūra, dėl gautos paramos šalies įmonės

tapo konkurencingesnės, o tai sušvelnina situaciją recesijos kontekste, todėl galima tikėtis, kad šalis iš recesijos pakils lengviau nei be struktūrinių fondų investicijų. Būtent dėl recesinės situacijos 2007-2013 m. ES parama tampa ypač vertinga.

2.4. ES struktūrinės paramos įsisavinimas Lietuvoje ir užsienio šalyse: lyginamoji analizė

2.4.1 Šalių, parinktų lyginamajai analizei, pasirinkimo pagrindimas

Lyginamajai analizei pasirinktos dvi užsienio šalys – Lenkija ir Slovakija. Tokį pasirinkimą lėmė keletas priežasčių. Lietuva, Lenkija ir Slovakija – Rytų Europos buvusios socialistinės šalys. Jų ekonomikos panašiu metu išgyveno transformacijos – pereinamąjį laikotarpį ir persiorientavo į Vakarų Europą. Visos trys šalys tais pačiais metais prisijungė prie Europos Sąjungos – 2004 m. kartu su dar septyniomis šalimis, taigi nuo 2004 m. dalyvavo jau įpusėjusiame 2000-2006 m. struktūrinės paramos programavimo periode. Dažniausiai lyginant skirtingą struktūrinės paramos įsisavinimą kaip geros praktikos pavyzdys pateikiama Airija, tačiau, turint omenyje, kad Slovakija ir Lenkija yra artimesnės Lietuvai tiek geografiniu aspektu, tiek ekonomikos raida, šiame darbe būtent šios šalys pasirinktos lyginamajai analizei, o ne šalys iš senųjų narių, kurios jau keletą periodų dalyvauja ES vykdomoje regioninėje politikoje. Tiek Lietuva, tiek lyginamajai analizei pasirinktos šalys neturėjo patirties įgyvendinant analogiškas struktūrinės paramos programas, todėl turėjo panašias galimybes įsisavinti ES struktūrinę paramą.

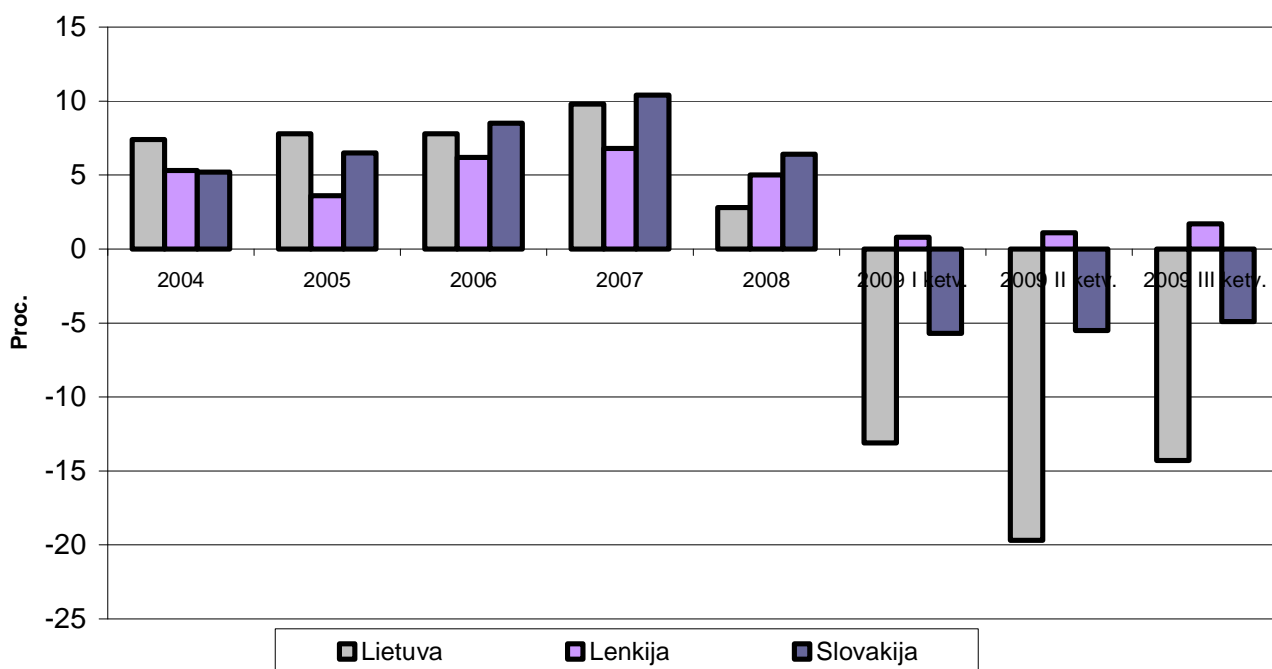
Tačiau tai ne vienintelės priežastys, lėmusios būtent tokį pasirinkimą. Nors šios šalys ir Lietuva vystėsi panašiai ir tuo pačiu periodu įsisavino struktūrinių fondų investicijas, tačiau dabartinė jų ekonominė situacija akistatoje su globaline krize ženkliai skiriasi. Lietuva figūruoja tarp valstybių, labiausiai nukentėjusių nuo krizės, sąrašo viršuje ir kol kas šalies ekonomikos atsigavimo perspektyvos neaiškios ir miglotos. Slovakija taip pat išgyvena ekonomikos nuosmukį, tačiau nuosmukio mastai ne tokie dideli ir jau pradėdama kalbėti apie netolimas atsigavimo perspektyvas. Lietuvos ekonomika per 9 šių metų mėnesius smuko 15,7 proc.⁴, atitinkamai Slovakijos duomenys – beveik triskart geresni, jos ekonomika susitraukė 5,4 proc.⁵ Apskritai, Slovakija pastaraisiais metais buvo įvardinama kaip „kylanti žvaigždė“ Rytų Europoje, jai kol kas vienintelei iš Rytų Europos pavyko prisijungti prie euro zonos. Lenkija – vienintelė ES valstybė, kuriai atrodo pavyks išvengti recesijos ir rimtesnių neigiamų padarinių ekonomikai. Jos BVP augimas per tris 2009 m. ketvirčius buvo teigiamas (trečią ketvirtį, lyginant su praeitų metų atitinkamo ketvirčio duomenimis, BVP augo 1,7 proc.⁶) ir aplenkė visas ES

⁴ Statistikos departamento duomenys

⁵ Statistical Office of the Slovak Republic pateikiami duomenys

⁶ Central Statistical Office of Poland pateikiami duomenys

nares. Prognozuojama, kad 2009 m. jos ekonomika augs apie 1,2 proc.⁷ Taigi kurį laiką panašiai besivysčiusios trys ekonomikos, šiemet demonstruoja visiškai skirtingus rezultatus (žr. 9 pav.).

Šaltinis: parengta autorės pagal Eurostat pateikiamus duomenis

9 pav. Lietuvos, Lenkijos ir Slovakijos ekonomikų augimas 2004-2009 m.

Įvertinus aukščiau paminėtus faktus ir tendencijas, būdingas Lietuvos, Slovakijos ir Lenkijos ekonomikoms, bus analizuojama, kaip buvo įgyvendinta 2004-2006 m. struktūrinių fondų programos šiose šalyse, kokios kryptys pasirinktos, kaip vertinamas bendras lėšų įsisavinimo efektyvumas.

2.4.2 Struktūrinių fondų paramos įsisavinimo kryptių Lietuvoje ir užsienio šalyse palyginimas

Lietuvoje, kaip jau buvo minėta, struktūrinių fondų paramos kryptys, tikslai ir uždaviniai buvo apibrėžti bendrajame programavimo dokumente. Lenkijoje, siekiant kryptingai suplanuoti struktūrinių fondų paramą ir užtikrinti efektyvų jos įgyvendinimą, buvo parengtas Nacionalinis plėtros planas 2004-2006 m., kuriame buvo nubrėžtos paramos įsisavinimo kryptys, tikslai, kitaip tariant, šis dokumentas apibrėžė Lenkijos struktūrinės paramos įsisavinimo strategiją. Pagrindinis tikslas numatytas Lenkijos nacionaliniame plėtros plane – „vystyti konkurencingą ekonomiką, paremtą žiniomis ir verslumu, paskatinti ilgo laikotarpio harmoningą plėtrą, užtikrinti užimtumo augimą,

⁷ Eurostat newsrelease, euroindicators, Nr. 161/2009

stiprinti socialinę, ekonominę ir teritorinę sanglaudą su Europos Sąjunga regioniniu ir nacionaliniu lygiu“. Dokumente įvardintos vadinamosios vystymo „ašys“, kurias galima įvardinti kaip pagrindines kryptis. Struktūrinės paramos įgyvendinimas ašyse vyko per veiksmų programas, kurių Lenkijoje buvo septynios. Iš viso Lenkijai 2004-2006 m. laikotarpiu teko 8,276 mlrd. eurų.

Slovakija, lyginant su Lietuva ir Lenkija, išsiskiria tuo, jog 2004-2006 m. periodu ne visa šalies teritorija pateko į pirmąjį tikslą⁸ – Bratislavos regionui buvo skiriama parama pagal antrąjį tikslą, kadangi regiono BVP siekia daugiau nei 100 proc. ES vidurkio. Slovakija ir Čekija – vienintelės 2004 m. prisijungusios prie ES narės gavo paramą ne tik pagal pirmąjį tikslą, bet ir kitus tikslus, kadangi šių šalių sostinių regionų BVP viršija 75 proc. ES BVP vidurkio ribą. Iš viso Slovakijai pagal visus tris tikslus buvo skirta 1,757 mlrd. eurų. Lentelėje žemiau pateikiamas paramos, skirtos pagal pirmąjį tikslą, pasiskirstymas tarp sričių palyginimui pasirinktose šalyse.

5 lentelė. Struktūrinių fondų investicijos pagal sritis Lietuvoje, Lenkijoje ir Slovakijoje 2004-2006 m.

Sritis / programa	ES SF dalis (mln. eurų)	Proc. nuo visos SF paramos
Lietuva		
Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra	347,340	39
Žmogiškųjų išteklių plėtra	163,947	18
Gamybos sektoriaus plėtra	222,610	25
Kaimo plėtra ir žuvininkystė	135,1	15
Iš viso neįtraukus techninės paramos:	869,02	
Lenkija		
Ekonomikos konkurencingumo didinimas	1251	15,1
Transportas	1163	14,1
Žmogiškųjų išteklių plėtra	1470	17,2
Integruotas regioninis vystymasis	2969	35,9
Maisto sektoriaus pertvarkymas ir restruktūrizavimas ir kaimo plėtra	1193	14,4
Žuvininkystė	202	2,4
Iš viso neįtraukus techninės paramos:	8248	
Slovakija		

⁸ Pirmasis tikslas skirtas mažiausiai išsivysčiusiems regionams, kurių BVP nesiekia 75 proc. ES BVP vidurkio.

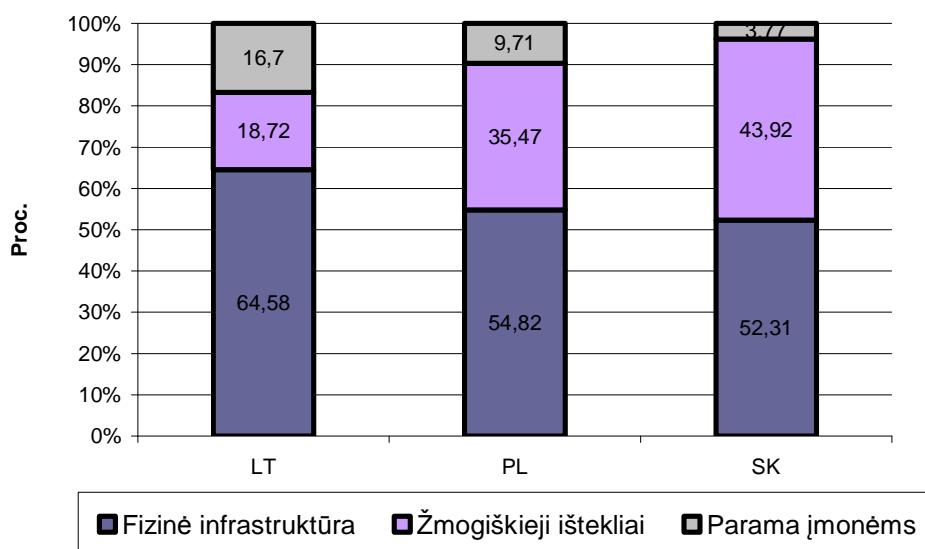
Gamyba ir paslaugos	151,2	14,5
Žmogiškieji ištekliai	284,5	27,3
Bazinė infrastruktūra	422,4	40,6
Žemės ūkis ir kaimo plėtra	183	17,6
Iš viso neįtraukus techninės paramos: ⁹	1041,1	

Šaltinis: sudaryta autorės

Lentelėje pateikti finansiniai duomenys atskleidžia, kad iš visų trijų šalių didžiausia parama buvo skirta Lenkijai, mažiausia – Lietuvai. Lenkija iš visų naujų narių gavo didžiausią struktūrinių fondų paramą, o naujuoju programavimo laikotarpiu jai numatyta parama yra didžiausia tarp visų struktūrinės paramos šalių gavėjų (kokios struktūrinės paramos apimtys teko visoms ES 10 narėms, pateikiama 3 Priede). Tam, kad būtų galima objektyviai palyginti trijų šalių struktūrinių fondų paramos finansinius duomenis, jie pasiskirstomi tarp trijų intervencijos sričių:

1. Fizinė infrastruktūra (investicijos fizinės infrastruktūros plėtrai ir vystymui);
2. Žmogiškieji ištekliai (profesinis mokymas, integracija į darbo rinką ir pan.);
3. Parama įmonėms (investicijos į modernizaciją, inovacijų skatinimas, mokslinių tyrimų plėtra).

Kaip buvo paskirstyta parama minėtoms intervencijų sritims Lietuvoje, Lenkijoje ir Slovakijoje, pateikiama grafike žemiau.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Bradley, Untiedt, Zaleski, 2009 pateikiamus duomenis

10 pav. Struktūrinės paramos pasiskirstymas pagal intervencijos sritis 2004-2006 m.

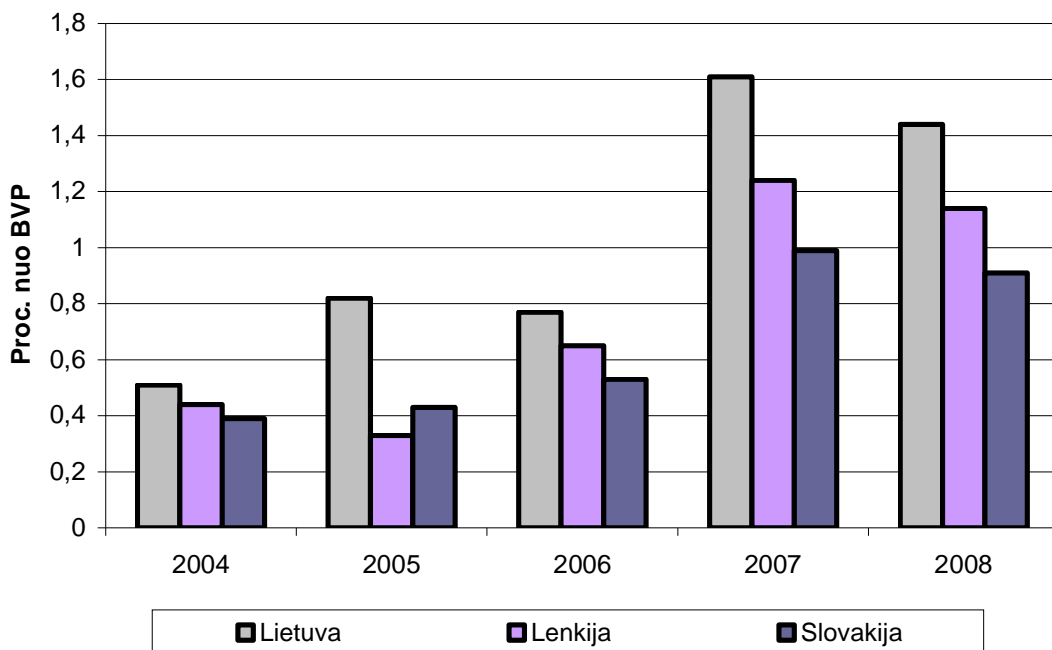
⁹ Suma apima tik paramą pagal pirmąjį tikslą

Daugiausiai paramos fizinei infrastruktūrai vystyti buvo skirta Lietuvoje, o žmogiškųjų išteklių vystymui – Slovakijoje, būtent Slovakijoje matomas mažiausias skirtumas tarp paramos skirtos infrastruktūrai ir žmogiškiesiems ištekliams. Mažiausia dalis paramos įmonėms buvo numatyta Slovakijoje – parama nesiekė net 4 proc. Lietuvoje šiai sričiai buvo skirta gerokai daugiau.

2.4.3 Struktūrinių fondų paramos poveikio Lietuvoje ir užsienio šalyse lyginamoji analizė

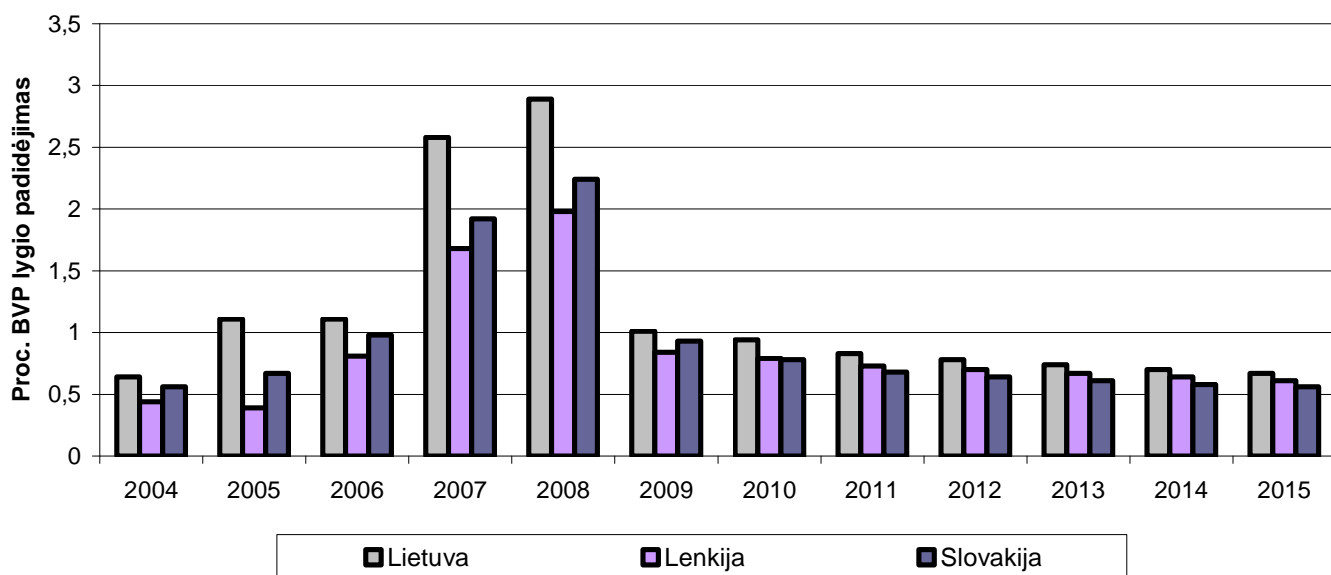
Vien paramos pasiskirstymas pagal intervencijos sritis neleidžia spręsti apie paramos naudą ar efektyvumą, todėl svarbu palyginti paramos dydį, išreikštą procentais nuo šalies BVP, bei paramos poveikį tų metų BVP lygiui (žr. 11 pav., 12 pav.). Reikia pabrėžti, kad tuo metu, kai buvo atlikta *The Economic Return of Cohesion Expenditure for Member States* studija, dar nebuvo galutinių faktinių įsisavinimo duomenų, todėl pateikiami rezultatai gali šiek tiek skirtis nuo rezultatų, gautų ex post vertinimų metu.

Iš 11 pav. matyti, kad didžiausią paramą, lyginant su šalies sukuriamu BVP, gavo Lietuva, tačiau absoliutine išraiška parama Lietuvai buvo mažiausia, o didesnę procentinę išraišką nuo BVP, lyginant su Lenkija ir Slovakija, nulėmė mažesnis sukuriamas BVP nei abiejose kitose šalyse. Lyginant struktūrinių fondų investicijų poveikį tam tikrų metų BVP lygiui šiose šalyse (12 pav.), pastebėtina, kad didžiausias poveikis buvo Lietuvoje, o mažiausias – Lenkijoje, tačiau ilguoju laikotarpiu poveikis visose trijose šalyse išlieka maždaug vienodas ir svyruoja apie 0,6 – 1 proc., tai yra ilguoju laikotarpiu šiose šalyse BVP lygis bus apie 0,6 – 1 proc. didesnis nei būtų be struktūrinių fondų investicijų. Tačiau didesnis poveikis 2004-2008 m., kol įsisavinamos ES lėšos, dar nebūtinai reiškia didesnę naudą šalies ekonomikai ar didesnę įsisavinimo efektyvumą, kadangi didesnė paramos injekcija atitinkamai turi didesnę poveikį tų metų BVP arba esant mažesniai BVP lygiui poveikis taip pat yra ryškesnis, tačiau tai neatspindi paramos panaudojimo efektyvumo. Be to, reikėtų pastebėti, kad nors poveikis Lietuvoje ir buvo ryškiausias, tačiau jis taip pat ženkliai ir krenta pasibaigus programos įgyvendinimui, o esant ne tokiam ženkliam poveikiui paramos įsisavinimo metais Lenkijoje ir Slovakijoje, kritimas yra ne toks ženklaus. Kokį poveikį struktūrinių fondų investicijos turėjo visų šalių – ES paramos gavėjų BVP, pateikiama 2 Priede.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Bradley, Untiedt, Zaleski, 2009 pateiktus duomenis

11 pav. ES struktūrinės paramos 2004-2006 m. injekcijų dydis procentine išraiška nuo BVP

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Bradley, Untiedt, Zaleski, 2009 pateiktus duomenis

12 pav. 2004-2006 m. ES struktūrinės paramos poveikis tų metų BVP lygiui

Palyginti ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimo efektyvumą tarp šalių gana sudėtinga dėl skirtingų ekonomikų struktūrų, specifinių savybių ir pan. Vienas iš būdų tarptautiniam palyginimui –

naudoti sudėtinį daugiklį arba kitaip vadinamą sudėtinį multiplikatorių (angl. *cumulative multiplier*). *Sudėtinis daugiklis – akumuliuoto BVP lygio dėl ES struktūrinių investicijų padidėjimo santykis su struktūrinių fondų investicijomis, išreikštomis procentine dalimi nuo BVP*. Palyginimui naudojant sudėtinius daugiklius, eliminuojama priklausomybė nuo absoliutinių paramos reikšmių (Bradley, Untiedt, Zaleski, 2009).

Akivaizdu, kad šalys skirtingai efektyviai įsisavina gaunamą paramą, o pagal sudėtinį daugiklį galima spręsti apie tai, kaip efektyviai šalys – paramos gavėjos įsisavina struktūrinių fondų paramą. Kuo didesnė sudėtinio daugiklio reikšmė – tuo didesnis efektyvumas. Kitaip tariant, sudėtinį daugiklį galima įvardinti kaip struktūrinių fondų investicijų grąžą tam tikrais metais. Lentelėje žemiau pateikiamos sudėtinio daugiklio reikšmės Lietuvai, Lenkijai, Slovakijai, panaudojus 2004-2006 m. programavimo periodo ES lėšas.

6 lentelė. Lietuvos, Lenkijos, Slovakijos 2004-2006 m. struktūrinių fondų investicijų grąža (sudėtinis daugiklis)

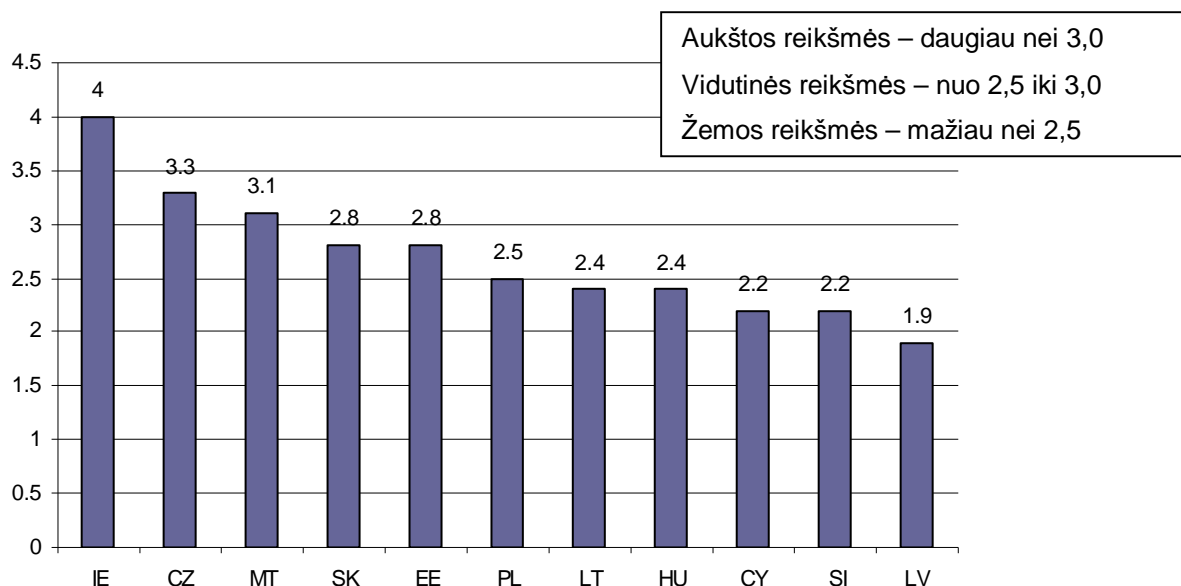
Metai	Lietuva	Lenkija	Slovakija	Metai	Lietuva	Lenkija	Slovakija
2004	0,90	0,73	0,97	2010	1,44	1,35	1,67
2005	0,95	0,79	1,00	2011	1,56	1,49	1,81
2006	0,99	0,85	1,10	2012	1,67	1,62	1,94
2007	1,06	0,92	1,19	2013	1,77	1,75	2,07
2008	1,17	1,03	1,32	2014	1,87	1,88	2,19
2009	1,31	1,19	1,51	2015	1,97	2,00	2,31

Šaltinis: parengta pagal Bradley, Untiedt, Zaleski, 2009

Sudėtinio daugiklio reikšmės atskleidžia, kad struktūrinių fondų investicijų grąža didžiausia Slovakijoje visame 2004-2015 m. laikotarpyje, taigi ir įsisavinimas efektyviausias. Lietuvos sudėtinis daugiklis visais metais yra žemesnis nei Slovakijos, o paskutiniiais metais – žemesnis ir už Lenkijos sudėtinį daugiklį. Taigi iš turimų duomenų galima daryti išvadą, kad, lyginant su kitomis dviem ES paramos gavėjomis – Lenkija ir Slovakija, ES struktūrinės paramos įsisavinimo efektyvumas Lietuvoje ir Lenkijoje yra panašus, tik ilguoju laikotarpiu Lietuvos efektyvumas yra kiek žemesnis. Visų ES narių, gaunančių struktūrinių fondų paramą, sudėtiniai daugikliai pateikiami prieduose (žr. 1 Priedas).

Vertinga palyginti sudėtinio daugiklio reikšmes ilguoju laikotarpiu, tai yra 2020 m. ir kiek platesniame tarptautiniame kontekste. Ilgasis laikotarpis svarbus tuo, kad pasibaigus programai, išryškėja sukurtos ilgalaikės naudos, kurios ir toliau prisideda prie BVP augimo. Žemiau esančiame

paveiksle pateikiamos sudėtinio daugiklio reikšmės visoms 2004 m. prie ES prisijungusioms narėms bei kaip geros praktikos pavyzdys pateikiamas Airijos sudėtinis daugiklis.

Šaltinis: parengta pagal Bradley, Untiedt, Zaleski, 2009

13 pav. 2004-2006 m. struktūrinių fondų investicijų grąža (sudėtinis daugiklis) šalyse – struktūrinių fondų paramos gavėjose 2020 m.

Taigi pagal sudėtinio daugiklio reikšmes ilguoju laikotarpiu Slovakija, Lenkija ir Lietuva išsidėsto į skirtingas grupes: Slovakija (jos sudėtinis daugiklis lygus 2,8) patenka į aukštas reikšmes turinčių šalių grupę, Lenkija (2,5) – į vidutines reikšmes turinčių šalių grupę, o Lietuva (2,4) rikiuojasi tarp žemiausias reikšmes turinčių šalių. Vadinas Slovakija pasižymi didžiausiu efektyvumu panaudojant ES paramą – 1 proc. nuo BVP dydžio parama duoda 2,8 proc. nuo BVP dydžio grąžą ilguoju laikotarpiu, Lenkija – vidutiniu efektyvumu, joje įsisavinus 1 proc. nuo BVP paramos dydį, ilguoju laikotarpiu grąža bus lygi 2,5 proc. nuo BVP, o Lietuvoje, įsisavinant struktūrinių fondų paramą, efektyvumas mažiausias – 1 proc. nuo BVP užtikrina 2,4 proc. nuo BVP grąžą ilguoju laikotarpiu. Aukščiausią reikšmę tarp visų, tiek senųjų, tiek naujųjų ES paramos gavėjų turi Airija, jos sudėtinis 2020 m. daugiklis lygus 4, todėl ši šalis laikoma geros praktikos pavyzdžiu, įsisavinant ES struktūrinę paramą. Kitos dvi senosios ES narės – Graikija ir Portugalija demonstruoja kiek prastesnius rezultatus, jų sudėtiniai daugikliai atitinkamai siekia 2,8 ir 2,6.

Taigi nors struktūrinės paramos pasiskirstymas pagal intervencijos sritis analizuojamose šalyse yra panašus, tačiau šalys demonstruoja skirtingą efektyvumą įsisavinant ES struktūrinių fondų lėšas, nepriklausomai nuo absoliutinio paramos dydžio. Lietuva šiuo atveju pasižymi žemesniu efektyvumu įsisavinant paramą, o Slovakija – gana aukštu efektyvumu.

3. ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS ĮTAKA LIETUVOS MAKROEKONOMIKAI GLOBALINĖS KRIZĖS KONTEKSTE

3.1. Tyrimo metodika

Ankstesniuose darbo skyriuose apžvelgti esminiai Europos Sąjungos vykdomos regioninės politikos bruožai, instrumentai, tendencijos bei išskylančios iššūkiai. Taip pat atskleistas regionų išsivystymo netolygumų spektras Bendrijoje ir pagrindinės jų susidarymo priežastys bei teorijos. ES regioninės politikos per struktūrinius fondus įgyvendinimo Lietuvoje apibendrinimas atskleidžia pagrindines paramos įsisavinimo kryptis ir aspektus.

Tyrimo metu gauti rezultatai leis išanalizuoti ir įvertinti, kokią įtaką Lietuvos ekonomikai turėjo 2004-2006 m. programavimo periodu skirtos Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos, ypač turint omenyje susidariusią dabartinę krizinę situaciją šalyje – tai ir yra pagrindinis *tyrimo tikslas*.

Iškelta tokia *hipotezė*: ES struktūrinių fondų investicijos turėjo reikšmingą įtaką šalies ekonomikai.

Suformuluoti tokie *uždaviniai* tyrimo tikslui pasiekti:

- Išskirti pagrindinius makroekonominis rodiklius, geriausiai atspindinčius šalies ekonominę situaciją;
- Įvertinti, ar egzistuoja ryšys tarp makroekonominių rodiklių ir struktūrinių fondų paramos;
- Išanalizuoti ryšio stiprumą, kryptį;
- Įvertinti bendrą struktūrinių fondų investicijų poveikį šalies ekonomikai.

Visų pirma, siekiant įvertinti struktūrinių fondų investicijų reikšmę Lietuvos ekonomikai, išskiriami tokie pagrindiniai makroekonominiai rodikliai, kurie taip pat atspindi ir bendrą ekonominę situaciją šalyje:

- BVP;
- Užimtumas;
- Biudžeto deficitas;
- Infliacija;
- Prekybos balansas.

Tyrimo metu bus naudojamas porinės regresijos modelis, kurio aprašymas pateikiamas žemiau. Remiantis šiuo modeliu, bus įvertintas ryšys ir jo stiprumas tarp struktūrinių fondų investicijų ir makroekonominių rodiklių, pateiktų aukščiau.

Modelyje naudojama regresijos lygtis apibrėžia ryšį tarp veiksnių ir parodo, kaip keičiasi nagrinėjamo ekonominio rodiklio vidutinė reikšmė, kintant jį įtakančiam veiksniai (Murauskas, Čekanavičius, 2002). Šiame darbe analizuojamame modelyje bus naudojama tokia regresijos lygtis:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X + Z;$$

Čia: Y – priklausomas kintamasis (naudojamame modelyje juo bus analizuojamas makroekonominis rodiklis), kurio vidutinių reikšmių pokyčius bus bandoma paaiškinti nepriklausomojo kintamojo pokyčiais;

X – yra nepriklausomas kintamasis arba regresorius (naudojamame modelyje juo bus struktūrinių fondų investicijų likutis laikotarpio pabaigoje), kurio pokyčiai tikėtinai lemia priklausomąjį kintamąjį;

β_0 – pradinis priklausomo kintamojo dydis;

Z – stochastinis kintamasis;

β_1 – koeficientas parodantis, kaip struktūrinių fondų investicijos įtakoja tiriamą makroekonominį rodiklį. Parametras β_1 parodo regresijos ryšio kryptį.

Siekiant įvertinti tiriamų parametrų reikšmingumą, naudojama dvipusė hipotezė. Šiuo atveju nulinė hipotezė yra: $H_0: \beta_1 = 0$. Tai reiškia, kad daroma prielaida, jog tikrinamas parametras yra statistiškai nereikšmingas. Alternatyvi hipotezė teigia priešingai – parametras yra reikšmingas. Ji užrašoma taip: $H_1: \beta_1 \neq 0$.

Iškeltos hipotezės tikrinamos pagal t statistiką. Tyrimų metu apskaičiuota t statistikos reikšmė lyginama su teorine t skirstinio $t_{\alpha/2}(n-2)$ reikšme. Jeigu apskaičiuota t reikšmė yra didesnė už teorinę, nulinė hipotezė atmetama ir priimama alternatyvi hipotezė. Priešingu atveju, jei apskaičiuota t reikšmė mažesnė už teorinę t reikšmę, nulinės hipotezės atmesti negalima, o tai reiškia, kad negalima įrodyti, kad tarp nagrinjamų veiksnių egzistuoja ryšys. Priimant hipotezę taip pat bus įvertinama skaičiavimų metu gauta p reikšmė, ar ji patenka į pasirinktą 0,05 reikšmingumo lygmenį.

Šio tyrimo atveju imtis sudaryta iš santykinai siauros duomenų apimties (5 metai) – naudojami 2004-2008 m. duomenys, tai yra tik 2004-2006 m., laikantis $n+2$ taisyklės, ES programavimo laikotarpio duomenys. Dėl gana siauros duomenų imties, priimant hipotezės patvirtinimo ar atmetimo sprendimą, būtina atsižvelgti į imties mažumą ir nesuabsoliutinti hipotezės kriterijų, kurie dėl mažos imties gali būti labiau išreikšti.

Tyrimo skaičiavimams naudojami metiniai Finansų ministerijos (konkrečiai – metinėse BPD įgyvendinimo ataskaitose), Statistikos departamento ir Lietuvos banko pateikiami duomenys. Skaičiavimams naudojami akumuliuoti, o ne kasmetiniai ES struktūrinių fondų investicijų duomenys – investicijos iš ankstesnių metų negali būti eliminuotos, kadangi daugeliu atveju jų galimas poveikis

pasireiškia vėliau ir nepasibaigia iškart įgyvendinus projektus, o sukurti produktai naudojami ir po tam tikro laiko, todėl netikslinga būtų eliminuoti ankstesnių metų struktūrinių fondų investicijas, nes taip būtų sumažinama visa galima įtaka.

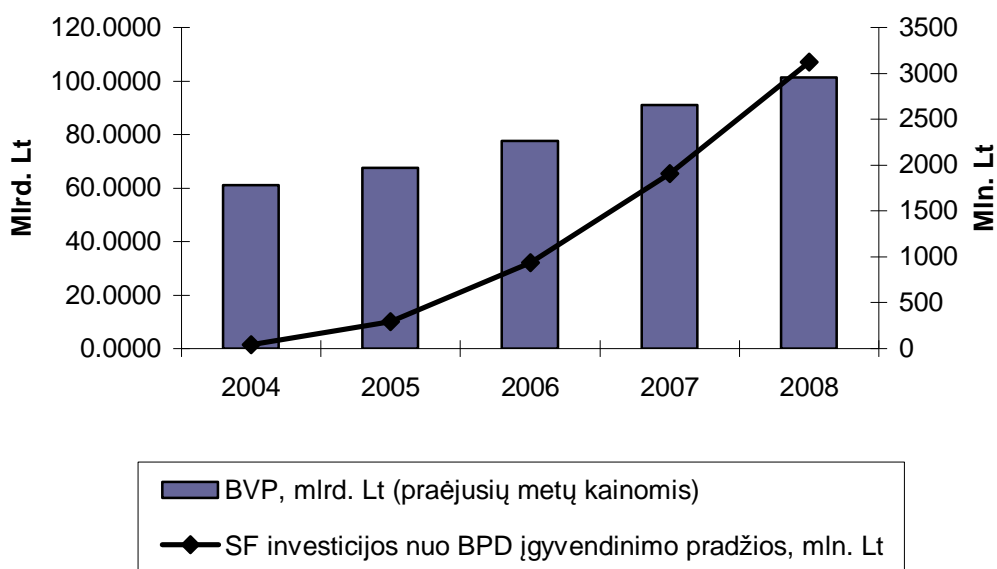
Duomenims suvesti ir skaičiavimams atlikti naudotasi MS Excel aplinkos įrankiais.

3.2. Tyrimo rezultatai

3.2.1 ES struktūrinių fondų paramos poveikis BVP lygiui

Bendrasis vidaus produktas – esminis makroekonominis rodiklis, nusakantis šalies išsivystymo lygį ir ekonominę situaciją. Vienas iš ES vykdomos regioninės politikos tikslų – sumažinti skirtumus tarp regionų pajamų (sukuriamo BVP) vienam gyventojui aspektu, todėl BVP ir struktūrinių fondų investicijų ryšio reikšmingumo vertinimas yra vienas iš esminių, siekiant įvertinti bendrą struktūrinių fondų investicijų įtaką šalies ekonomikai, juolab, kad struktūrinių fondų investicijos yra konkrečiai nukreiptos į BVP augimo skatinimą. Vienas iš struktūrinių fondų investicijų poveikio rodiklių visos programos lygmenyje, įvardintų BPD, buvo realaus BVP padidėjimas, lyginant su pradiniu scenarijumi.

BVP lygio ir struktūrinių fondų investicijų kaita vaizduojama grafike žemiau (14 pav.).

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Statistikos departamento ir Finansų ministerijos duomenis

14 pav. BVP lygio ir struktūrinių fondų investicijų pagal BPD kaita 2004-2008 m.

Remiantis tuo, kad struktūrinių fondų investicijos yra tiesiogiai orientuotos į ilgalaikio konkurencingumo prielaidų sukūrimą ir BVP augimo skatinimą, struktūrinės paramos poveikis turėtų būti reikšmingas ir teigiamos krypties. Kaip jau buvo minėta, pagrindinis struktūrinių fondų investicijų tikslas – skatinti BVP augimą, didinant produktyvumą ir stiprinant konkurencingumą, todėl struktūrinė parama iš esmės yra skirta stimuliuoti pasiūlos pusę, skatinti produktyvumo augimą, o kartu ir stiprinti pasiūlos pusės konkurencingumą. Pasiūlos pusės produktyvumo augimas didžiąją dalimi vyksta per modernizacijos procesą. Tačiau tam, kad pasiūlos pusė būtų sustiprinta ir išryškėtų įtaka BVP, reikia laiko, todėl šiuo atveju būtų tikslingiau vertinti ilgesnį struktūrinės paramos gavimo laikotarpį, tačiau šiuo metu tokiam vertinimui nėra galimybių. Turint omenyje, kad veikia laiko lagas ir paramos apimtis nuosekliai didėja, įtaka BVP turėtų būti mažiausia pirmaisiais metais ir didžiausia paskutiniaisiais metais, kadangi tais metais buvo įsisavinta didžiausia paramos suma ir tuo metu jau turėtų būti išryškėjęs poveikis iš ankstesnių metų investicijų. Be to, dar nepasibaigus BPD įgyvendinimo laikotarpiui, prasidėjo 2007-2013 m. struktūrinės paramos įsisavinimas, todėl taip turėtų būti sukuriama dar reikšmingesnė įtaka 2007-2008 m. Pasibaigus BPD įgyvendinimui, įtaka turi išlikti, tik mažesne apimtimi. Tai galima iliustruoti tokiu pavyzdžiu: už struktūrinę paramą įmonėse įdiegti modernūs gamybos įrengimai niekur nedingsta ir toliau yra naudojami gamyboje, taip didinamas įmonės produktyvumas, konkurencingumas, kas galiausiai prisideda prie BVP augimo.

Skaičiavimo rezultatai rodo, kad koreliacijos koeficientas lygus 0,988, o determinacijos koeficientas lygus 0,975, kas rodo reikšmingą ryšį tarp kintamųjų. Gauta t statistika lygi 10,864 ir yra didesnė nei teorinė t reikšmė (3,128), esant 0,05 reikšmingumo lygmeniui, o p reikšmė lygi 0,002 ir patenka į 0,05 reikšmingumo lygmens sritį. Tiek gauta t statistika, tiek p reikšmė, rodo, kad nulinė hipotezė negali būti priimta. Apskaičiuotas regresijos lygties parametras yra teigiamas, vadinasi tarp struktūrinių fondų investicijų ir BVP egzistuoja tiesioginė priklausomybė. Taigi iš esmės tai patvirtina anksčiau minėtas prielaidas, kad egzistuoja reikšminga priklausomybė tarp BVP lygio ir struktūrinių fondų investicijų, ir galima teigti, kad struktūrinė parama darė reikšmingą teigiamą poveikį BVP lygiui.

Remiantis gautais rezultatais, galima teigti, kad teigiama įtaka ir įpusėjus dabartiniam programavimo periodui išliks reikšminga, nes tai bus pakankamas laikotarpis pasireikšti 2004-2006 m. struktūrinių fondų investicijų teigiamiems efektams, o įpusėjus dabartiniam programavimo laikotarpiui jau pradės ryškėti ir naujojo periodo teigiami efektai.

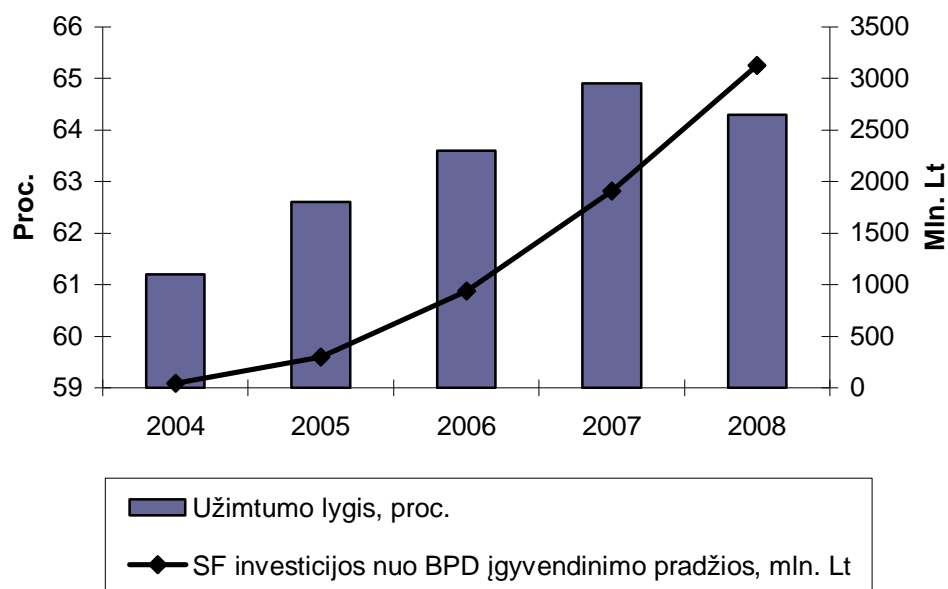
Taigi atlikti skaičiavimai rodo, jog struktūrinių fondų investicijos turėjo reikšmingos įtakos Lietuvos BVP, kuri yra ilgalaikė ir neišnyksta pasibaigus struktūrinės paramos įsisavinimo laikotarpiui. Teigiama įtaka dar sustiprinama prasidėjusio naujo programavimo laikotarpio investicijų. Iš esmės tai reiškia, kad pasiektas esminis struktūrinių fondų tikslas – didinti regiono BVP vienam gyventojui lygi.

3.2.2 ES struktūrinių fondų paramos poveikis užimtumo lygiui

Struktūrinių fondų investicijos skirtos didinti produktyvumą ir bendrą šalies konkurencingumą ir nėra skirtos konkrečiai užimtumui skatinti ir nedarbui mažinti, tačiau vis viena svarbu įvertinti struktūrinės paramos ir užimtumo priklausomybę, kadangi užimtumas BPD buvo numatytas kaip netiesioginis, gretutinis tikslas. Pagrindiniame BPD tikslu apibrėžtas siekis spartinti perėjimą prie žinių ekonomikos, kuri pagrįsta išsilavinusiais, kokybiškais žmogiškaisiais ištekliais, todėl žmogiškųjų išteklių tobulinimas ir plėtra taip pat apima ir užimtumo skatinimą. Užimtumo augimo skatinimas nors ir nėra suformuluotas kaip tiesioginis pagrindinis tikslas, tačiau taip pat yra aktualus.

Žmogiškųjų išteklių plėtrai buvo skirtas visas antrasis prioritetas, kuris apėmė nedarbo mažinimą ir prevenciją, socialinės integracijos skatinimą ir pan. Todėl tikėtina, kad struktūrinė parama galėjo daryti teigiamos krypties įtaką užimtumui per tiesiogiai į tai orientuotas veiklas. Kita vertus, teigiama įtaka užimtumui galėjo pasireikšti ne tik per tiesiogiai skirtas investicijas, bet taip pat per struktūrinę paramą verslui – tuomet poveikio kilmę reikėtų sieti su verslo plėtra ir kaita dėl struktūrinės paramos. Taigi įvertinus tikėtiną teigiamą įtaką užimtumui, daroma prielaida, kad struktūrinių fondų parama turėjo reikšmingą poveikį užimtumui.

Užimtumo lygio ir struktūrinių fondų investicijų dinamika 2004-2008 m. pateikiama grafike žemiau.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Statistikos departamento ir Finansų ministerijos duomenis

15 pav. Užimtumo lygio ir struktūrinių fondų investicijų pagal BPD kaita 2004-2008 m.

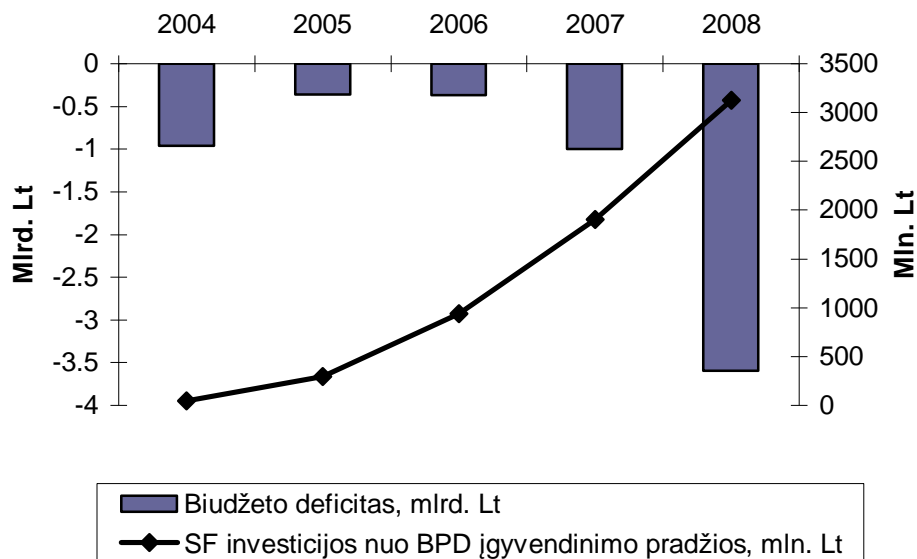
Kaip rodo skaičiavimo rezultatai, regresijos koeficientas lygus 0,815, kas rodytų vidutinio stiprumo ryšį tarp užimtumo lygio ir struktūrinių fondų investicijų. Determinacijos koeficientas, kuris siekia 0,664, rodo gana silpną ryšį. Tačiau apskaičiuota t statistika lygi 2,425 ir yra mažesnė nei teorinė t reikšmė (3,128), esant 0,05 reikšmingumo lygmeniui. Tai reiškia, kad nulinė hipotezė negali būti atmesta. Tą patį atskleidžia ir gauta p reikšmė, lygi 0,093. Ji yra didesnė nei reikšmingumo lygmuo 0,05, todėl tai dar kartą patvirtina, kad nulinė hipotezė negali būti atmesta.

Taigi priimta nulinė hipotezė leidžia tvirtinti, kad tarp užimtumo ir struktūrinių fondų investicijų nėra reikšmingo ryšio. Šis faktas gali būti paaiškinamas poskyrio pradžioje pateikta informacija, kad struktūrinių fondų parama nėra konkrečiai skirta užimtumui didinti, todėl tai atsiskleidė ir gautuose tyrimo rezultatuose. Nors kai kurios BPD priemonės buvo tiesiogiai orientuotos ir skirtos įsidarbinimo galimybėms stiprinti, perkvalifikavimui, darbo jėgos kompetencijos ugdymui, tačiau struktūrinės paramos investicijos iš esmės reikšmingos įtakos užimtumui nepadarė. Turint omenyje, kad žmoniškųjų išteklių plėtrai teko 565,618 mln. Lt, reikėtų nagrinėti klausimą, kiek efektyviai ir rezultatyviai buvo įsisavintos investicijos šioje srityje. Didelė dalis paramos buvo skirta mokymo veikloms, tačiau, koks buvo realus šių veiklų efektyvumas ir kiek jos iš tiesų galėjo ir prisidėjo prie užimtumo didinimo, lieka atviras klausimas. Nors teigiamas poveikis užimtumui buvo „įsipareigotas“ ir BPD priede 2.1 priemonės poveikio rodikliu – 1,5 proc. sumažinti nedarbą, tačiau sunku pasakyti, kiek šis rodiklis buvo pasiektas konkrečiai dėl struktūrinių fondų investicijų, o kiek – dėl natūralaus ekonomikos augimo bei sparčios emigracijos.

Taigi apibendrinant, galima tvirtinti, kad struktūrinių fondų investicijos ženklus poveikio užimtumui neturėjo, nors teigiamai įtakai sukurti buvo sudarytos prielaidos tiek per tiesiogiai tam numatytas priemones, tiek netiesiogiai per skirtą paramą verslui.

3.2.3 ES struktūrinių fondų paramos poveikis biudžeto deficitui

Vienas iš struktūrinės paramos principų – papildomumas, kuris reiškia, kad struktūrinių fondų investicijos turi būti papildomos tam tikra dalimi nacionalinio finansavimo. Dėl šios priežasties svarbu įvertinti, kokią įtaką struktūrinės paramos investicijos turi biudžeto deficitui. Biudžeto deficito ir struktūrinių fondų investicijų kaita pateikiama grafike žemiau (žr. 16 pav.).

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos banko ir Finansų ministerijos duomenis

16 pav. Biudžeto deficito ir struktūrinių fondų investicijų pagal BPD kaita 2004-2008 m.

Pagal papildomumo principą, taikomą įgyvendinant struktūrinę paramą, įsipareigojamas bendrasis nacionalinis finansavimas, kuris didina tam tikrų metų valstybės išlaidas. Jei nacionalinio viešojo bendrojo finansavimo apimtis didelė ir ypač jei netolygiai išsidėsto laike, tai yra tam tikrais metais nacionalinio viešojo bendrojo finansavimo dalis yra gerokai didesnė, tai gali prisidėti prie biudžeto deficito padidėjimo. Nacionalinis indėlis bendrai finansuojant ES struktūrinės paramos įgyvendinimą sudarė 1 068,5 mln. Lt per visą 2004-2008 m. laikotarpį. Šią sumą paskirsčius kiekvieniems metams vidutiniškai susidaro po 213,7 mln. Lt, o tai vidutiniškai sudarytų apytiksliai 7 proc. visų kasmetinių biudžeto išlaidų, kas iš esmės patvirtina, kad struktūrinės paramos bendrasis finansavimas didina valstybės išlaidų apimtį ir galėjo lemti didesnę biudžeto deficitą BPD įgyvendinimo laikotarpiu.

Tačiau reikia pabrėžti, kad tikėtinas neigiamas poveikis valstybės išlaidoms ir neigiama įtaka biudžeto deficitui gali pasireikšti tik laikinai, tai yra tol, kol įgyvendinama struktūrinės paramos programa, o jai pasibaigus (nebegalioja papildomumo principo įsipareigojimas), neigiamas poveikis turėtų išnykti.

Vis dėlto atlikti skaičiavimai parodė, kad ryšio tarp struktūrinės paramos investicijų ir biudžeto deficito nėra. Nors regresijos koeficientas (0,839) ir determinacijos koeficientas (0,704) rodo vidutinio stiprumo ryšį tarp kintamųjų, apskaičiuota t statistika (2,671) yra mažesnė nei teorinė t reikšmė (3,128), esant 0,05 reikšmingumo lygmeniui. Tai rodo, kad nulinė hipotezė negali būti atmesta – ją reikia priimti. Būtinybę priimti nulinę hipotezę patvirtina ir gauta p reikšmė, kuri lygi 0,076 ir yra

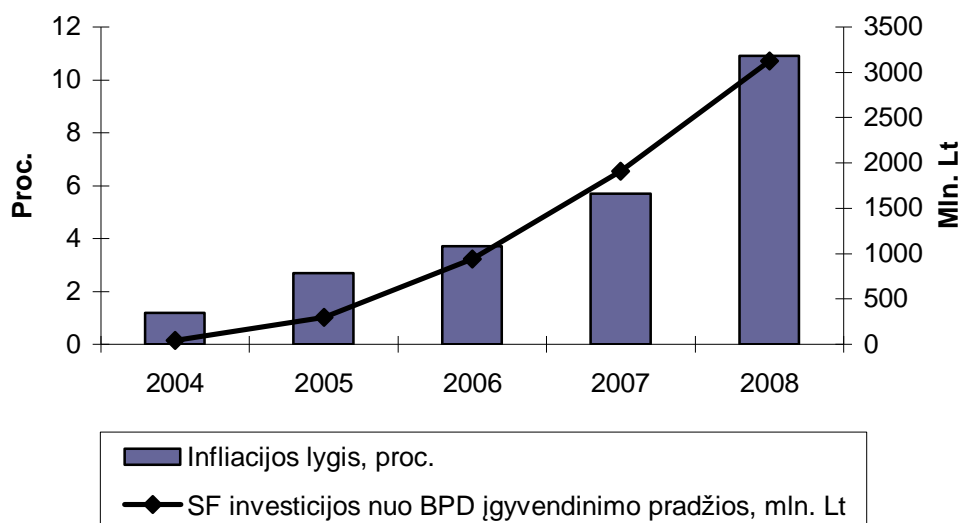
didesnė nei 0,05 reikšmingumo lygmuo. Atmetus alternatyvią hipotezę ir patvirtinus nulinę hipotezę, pagal kurią regresijos lygties parametras yra lygus nuliui, paneigiamas ryšio tarp kintamųjų buvimas.

Tokie skaičiavimo rezultatai rodo, kad struktūrinės paramos bendrasis finansavimas negalėjo tapti vienu iš esminių veiksnių, nulėmusių biudžeto deficitą, todėl biudžeto deficito augimui pagrįsti reikia ieškoti kitų faktorių, juolab, kad čia figūruoja ir kiti rodikliai – valstybės gaunamų pajamų apimtis, valstybės išlaidos kitoms reikmėms, be to, kaip esminį nulėmiantį veiksnių galima paminėti politinę valią formuojant ir įgyvendinant biudžetą, kadangi būtent politikos vykdytojų sprendimai nulėmia, kokia dalis valstybės išlaidų ir kokios sričiai bus skirta.

Nors faktas, kad papildomumo principas lemia didesnes valstybės išlaidas struktūrinės paramos įgyvendinimo metais, nekelia abejonių, tačiau dar nereiškia, kad tai prisideda ir prie biudžeto deficito augimo. Tai parodė ir atlikti skaičiavimai – nėra reikšmingo ryšio tarp struktūrinių fondų investicijų ir biudžeto deficito, tai yra struktūrinė parama nedarė neigiamo poveikio biudžeto deficitui.

3.2.4 ES struktūrinių fondų paramos poveikis infliacijai

Analizuojamu laikotarpiu infliacija tolygiai augo, todėl svarbu patikrinti infliacijos ir struktūrinių fondų investicijų priklausomybę. Infliacijos (konkrečiai – suderinto vartotojo kainų indekso (SVKI)) ir struktūrinės paramos kaita vaizduojama grafike (17 pav.).

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Statistikos departamento ir Finansų ministerijos duomenis

17 pav. Infliacijos lygio ir struktūrinių fondų investicijų pagal BPD kaita 2004-2008 m.

Tikėtiną infliacijos priklausomybę nuo struktūrinių fondų paramos galima pagrįsti tuo, kad bet kokia papildoma pinigų injekcija į rinką prisideda prie infliacijos kilimo. Nors šiuo atveju dalis struktūrinės paramos yra skiriama importui apmokėti, pavyzdžiui, dauguma už struktūrinę paramą įsigyjamų įrengimų, medžiagų yra ne vietinės gamybos, ir negali daryti poveikio infliacijai, tačiau kita dalis struktūrinių fondų investicijų transformuojama į darbuotojų darbo užmokestį, kuris išleidžiamas įvairioms prekėms įsigyti. Tokiu būdu netiesiogiai stimuliuojamas vartojimas ir prisidedama prie infliacijos kilimo. Iš tokių prielaidų seka, kad struktūrinės paramos injekcija galėjo turėti reikšmingos įtakos infliacijos augimui.

Skaičiavimai parodė, kad iškelta prielaida, jog struktūrinių fondų investicijos turėjo reikšmingos įtakos infliacijos augimui, yra teisinga. Gautas koreliacijos (0,983) ir determinacijos (0,966) koeficientai rodo gana reikšmingą kintamųjų priklausomybę, apskaičiuota t statistika lygi 9,200 ir yra didesnė nei teorinė t reikšmė (3,128), esant 0,05 reikšmingumo lygmeniui, o gauta p reikšmė (0,003) patenka į 0,05 reikšmingumo lygmens sritį. Vadinasi turi būti priimta alternatyvi hipotezė, o tai reiškia, kad struktūrinių fondų investicijos turėjo įtakos infliacijos kaitai. Regresijos lygties parametras yra teigiamas, todėl priklausomybė tarp kintamųjų yra tiesioginė – ES lėšos turėjo įtakos infliacijos augimui.

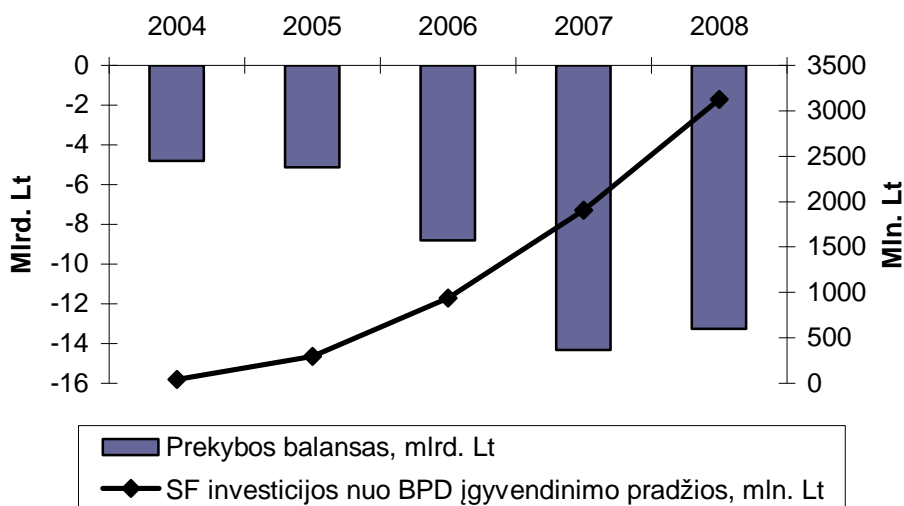
Nors struktūrinių fondų paramos injekcija Lietuvai absoliutine išraiška nebuvo didelė, tačiau, lyginant su šalies sukuriamu BVP, buvo viena didžiausių tarp visų ES paramos gavėjų, todėl prielaida, kad ši injekcija neigiamai paveikė infliaciją, pasitvirtino.

3.2.5 ES struktūrinių fondų paramos poveikis prekybos balansui

Struktūrinės paramos ir prekybos balanso ryšys neatsitiktinai analizuojamas jau įvertinus struktūrinių fondų investicijų ir kitų makroekonominių rodiklių priklausomybę. Kaip jau buvo minėta analizuojant struktūrinės paramos ir infliacijos ryšį, tam tikra dalis struktūrinės paramos yra skiriama importui apmokėti, įsigyjant įvairius įrengimus, medžiagas, priemones ir pan., todėl svarbu įvertinti, kokią įtaką struktūrinė parama turi prekybos balansui. Faktas, kad tam tikra dalis už struktūrinę paramą įsigyjamų prekių yra užsienio kilmės ir tam tikra dalis yra būtent iš kitų ES narių, padeda pagrįsti, kodėl ES vykdoma regioninė politika naudinga ne tik šalims gavėjoms. Šalys – paramos gavėjos, įsigydamos šalių – donorių gaminamas prekes, netiesiogiai kompensuoja jų mokamą indėlį į ES struktūrinę paramą. Taigi, įsisavinant struktūrinę paramą, tikėtina, kad importo apimtys augs sparčiau, o eksporto apimtys augs ne taip ženkliai. Lėtesnį eksporto augimą galima paaiškinti taip: kaip jau buvo minėta analizuojant BVP ir struktūrinių fondų investicijų ryšį, tam, kad būtų sustiprinta pasiūlos pusė ir padidėtų jos konkurencingumas tarptautiniame kontekste ir tai tiesiogiai galėtų būti išreikšta eksporto plėtra, reikalingas tam tikras periodas, todėl tai ir lemia, kad importas augs sparčiau.

Be to, tikėtina, kad importo paklausa augo ne tik iš pasiūlos pusės, bet ir dėl jau minėtos (žr. 3.2.4 poskyrį) struktūrinių fondų investicijų transformacijos į darbo užmokestį, kuris išleidžiamas įsigyti ir importuojamoms prekėms. Dėl tokių priežasčių svarbu įvertinti, kokią įtaką struktūrinės paramos įgyvendinimas turėjo prekybos balansui.

Prekybos balanso ir struktūrinių fondų paramos kaita 2004-2008 m. pateikiama grafike žemiau.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos banko ir Finansų ministerijos duomenis

18 pav. Prekybos balanso ir struktūrinių fondų investicijų pagal BPD kaita 2004-2006 m.

Atlikus skaičiavimus gauti tokie rezultatai: koreliacijos koeficientas lygus 0,903, determinacijos koeficientas lygus 0,815, kas rodo pakankamai stiprią priklausomybę tarp kintamųjų. t statistika lygi 3,630 ir viršija teorinę t reikšmę (3,128), esant 0,05 reikšmingumo lygmeniui. p reikšmė lygi 0,036 ir patenka į 0,05 reikšmingumo lygmens sritį. Gauta t statistika ir p reikšmė rodo, kad nulinė hipotezė turi būti atmesta. Vadinasi priimama alternatyvi hipotezė. Gautas teigiamas regresijos parametras β_1 , o tai rodo tiesioginę priklausomybę tarp kintamųjų. Vadinasi, prielaida, kad struktūrinių fondų investicijos didina prekybos deficitą, buvo teisinga.

Taigi struktūrinių fondų investicijos neigiamai veikė prekybos balansą – tai lemia struktūrinių fondų įsisavinimo laikotarpiu išaugusi paklausa importui. Visgi reikėtų pabrėžti, kad neigiama struktūrinių fondų įtaka prekybos balansui yra laikina, kadangi vėliau sustiprinama šalies pasiūlos pusė, o importo paklausą lemia jau kiti veiksniai.

3.3. Tyrimo rezultatų apibendrinimas

Pagrindinis atlikto tyrimo tikslas – įvertinti struktūrinės paramos ir pagrindinių šalies makroekonominių rodiklių priklausomybę bei paramos poveikį jiems.

Tyrimo metu paaiškėjo:

- Kadangi struktūrinių fondų investicijos yra tiesiogiai orientuotos į BVP augimo skatinimo prielaidų sudarymą ir stiprinimą, skatinant ekonomikos produktyvumo didėjimą ir konkurencingumo augimą, pasitvirtino iškelta prielaida, kad struktūrinė parama turėjo reikšmingos teigiamos įtakos BVP lygiui.
- Nors užimtumo augimo tikslas BPD nebuvo įvardintas kaip tiesioginis pagrindinis tikslas, o apibrėžtas kaip kylantis iš kitų tikslų, remiantis tuo, kad žmoniškųjų išteklių plėtrai skirtas visas antrasis prioritetas, iškelta prielaida, kad struktūrinė parama darė teigiamą poveikį užimtumo lygiui. Atlikti skaičiavimai parodė, kad nėra reikšmingo ryšio tarp užimtumo lygio ir struktūrinės paramos. Tai reiškia, kad struktūrinių fondų investicijos nedarė reikšmingos įtakos užimtumui, todėl lieka diskutuotinas klausimas dėl paramos lėšų, skirtų žmoniškųjų išteklių plėtrai, efektyvumo.
- ES struktūrinė parama – papildoma pinigų injekcija į rinką, todėl suformuluota prielaida, kad ši injekcija prisidėjo prie infliacijos augimo. Skaičiavimai parodė, kad ši prielaida buvo teisinga ir struktūrinių fondų parama turėjo įtakos infliacijos didėjimui.
- Turint omenyje, kad struktūrinė parama grindžiama papildomumo principu, pagal kurį šalis – paramos gavėja privalo teikti paramos bendrąjį finansavimą, todėl tai prisideda prie valstybės išlaidų didėjimo programos įgyvendinimo laikotarpiu, tačiau, kaip paaiškėjo atlikus skaičiavimus, biudžeto deficitui reikšmingo neigiamo poveikio neturėjo.
- Dalis struktūrinės paramos tiek transformuojant į darbo užmokestį, tiek tiesiogiai yra skiriama importui apmokėti, o eksporto apimčių padidėjimui prireikia laiko, todėl iškelta prielaida, kad struktūrinė parama neigiamai veikia prekybos balansą. Gauti skaičiavimo rezultatai parodė, kad ši prielaida buvo teisinga ir struktūrinė parama neigiamai veikė prekybos balansą.

Tokie tyrimo rezultatai suteikia pagrindą patvirtinti iškeltą hipotezę, kad struktūrinės paramos poveikis Lietuvos ekonomikai buvo reikšmingas – struktūrinių fondų investicijos ženklų teigiamą poveikį darė bendrajam vidaus produktui, kas ir buvo numatyta pagrindiniame BPD tikslu. Struktūriniai fondai neigiamai veikė infliaciją ir prekybos balansą, tačiau likusiems rodikliams – užimtumui, biudžeto deficitui – reikšmingos įtakos neturėjo.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išvados

1. Didžiausią iššūkį ES vykdomai regioninei politikai kelia ES plėtra, kadangi naujų, silpnesnių narių prisijungimas padidina regioninius skirtumus. Regioninės politikos įgyvendinimas taip pat tampa iššūkiu tiek ES, tiek pačioms naujosioms narėms dėl silpnesnio jų institucinio pajėgumo, patirties stokos įgyvendinant panašias programas. Naujosios narės, nors ir turėdamos panašias galimybes įgyvendinti struktūrinės paramos programas, nevienodai efektyviai įsisavina paramos lėšas.
2. Lyginant struktūrinių fondų įsisavinimą Lietuvoje, Lenkijoje ir Slovakijoje, reikia pastebėti, kad, nors ES paramos lėšų santykis su šalies sukuriamu BVP buvo didžiausias Lietuvoje ir apskritai vienas didžiausių tarp visų naujųjų narių, lėšų įsisavinimo efektyvumas Lietuvoje nebuvo itin aukštas. Didžiausias efektyvumas iš šių trijų šalių, įsisavint ES lėšas 2004-2006 m., buvo Slovakijoje.
3. 2004-2006 m. struktūrinės paramos įsisavinimas Lietuvoje nebuvo tolygus tiek geografiniu, tiek laiko aspektu. Lėtesnį įsisavinimą, būdingą pirmiesiems programoms metams, lėmė patirties stoka įgyvendinant projektus pagal panašaus pobūdžio programą, nepakankamas institucijų, atsakingų už lėšų administravimą ir įsisavinimą, pajėgumas ir kompetencija, pernelyg didelė biurokratija atliekant įvairias procedūras.
4. 2004-2006 m. periode ES struktūrinių fondų investicijos turėjo reikšmingos įtakos Lietuvos ekonomikai, tačiau reikšmingą poveikį darė ne visiems makroekonominiams rodikliams. Atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad struktūrinių fondų investicijos darė reikšmingą teigiamą įtaką šalies sukuriamam bendrajam vidaus produktui, todėl galima teigti, kad esminis paramos tikslas pasiektas. ES lėšos kai kuriuos rodiklius paveikė neigiamai – pablogino šalies prekybos balansą, prisidėjo prie infliacijos augimo, o užimtumui ir biudžeto deficitui neturėjo reikšmingos įtakos.
5. Struktūrinių fondų investicijų teigiamas poveikis yra ilgalaikis ir išlieka pasibaigus programos įgyvendinimui, o prasidėjus naujam struktūrinės paramos įgyvendinimo laikotarpiui poveikis dar labiau išryškėja.
6. Galima teigti, kad suteikta ES parama sukūrė prielaidas lengviau išgyventi ekonomikos nuosmukį – panaudota parama padėjo sustiprinti verslo konkurencingumą, o tai verslui padės lengviau atsitiesti po ekonomikos recesijos.

7. 2007-2013 m. ES struktūrinių fondų parama tampa itin reikšminga ir svarbi dėl esamos recesinės situacijos šalyje – 2010 m. ES lėšos sudarys kiek daugiau nei trečdalį valstybės biudžeto pajamų, todėl tinkamai ir kryptingai jas panaudojant galima tikėtis, kad ekonomikos atsigavimas pradės ryškėti greičiau.

Rekomendacijos

1. Kryptingai ir intensyviai panaudoti ES struktūrinių fondų lėšas, siekiant atgaivinti smukusią ekonomiką.
2. Struktūrinių fondų investicijos turėtų būti glaudžiai susietos su esamu ekonomikos vystymosi etapu – būtų naudinga peržiūrėti ir, atsižvelgiant į recesijos kontekstą, perskirstyti lėšas tarp prioritetų ir priemonių.
3. Tiksliau apibrėžti ir, suteikiant prioritetą, išryškinti galimus konkurencingus sektorius ir juos stiprinti panaudojant ES lėšas, taip siekiant padidinti bendrą šalies konkurencingumą tarptautiniame kontekste ir sudaryti galimybes lengviau išgyventi panašias ekonomikos smukimo tendencijas.
4. Nors jau yra nemažai pažengta lengvinant ir supaprastinant ES lėšų gavimo procedūras, tačiau svarbu dar labiau supaprastinti kai kurias paramos gavimo procedūras ir lanksčiau vertinti *ad hoc* atvejus ir situacijas.
5. Nedelsti ES lėšų panaudojimo daugiabučių renovacijai – tai pagyvintų sudėtingą situaciją statybų sektoriuje, o vėliau prisidėtų prie efektyvesnio energijos panaudojimo.
6. Daugiau investicijų numatyti alternatyvių energijos šaltinių galimybių tyrimams bei kūrimui, ypač turint omenyje artėjantį Ignalinos atominės elektrinės uždarymą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. 1999 m. birželio 21 d. Europos Sąjungos Tarybos reglamentas Nr. 1260/1999, nustatantis bendrąsias nuostatas dėl struktūrinių fondų.
2. *2007-2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programa*, patvirtinta 2009 m. gegužės 14 d.
3. *2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programa*, patvirtinta 2009 m. gegužės 14 d.
4. *2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa*, patvirtinta 2009 m. gegužės 18 d.
5. *2009 m. birželio 30 d. BPD įgyvendinimo ataskaita*, http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m_medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/menesines_ataskaitos/files/BPD_igyvandinimas_2009/BPDigyvandinimas_2009-06-30_1.xls, [žr. 2009-10-25]
6. Armstrong H., Taylor J. *Regional economics and Policy*. – Cornwall: Blackwell Publishing, 2004. – 233–239, 319–324 p. – ISBN 0-631-21713-4
7. Bache I. *The politics of European Union Regional Policy. Multi-Level Governance or Flexible Gatekeeping?*. – Sheffield: Sheffield Academic Press, 1998. – 13 p. – ISBN 1-85075-863-8
8. Bachtler J. *Reforming EU Cohesion Policy: an Assessment of the Debate* // Journal of Intereconomics. – 2003, vol. 38, No. 6, 301–305 p. – ISSN 0020-5346
9. Bachtler J., Wishlade F. *Searching for Consensus: The Debate on Reforming EU Cohesion Policy*. – Glasgow: European Policies Research Centre, 2004. – ISBN 1-871130-61-1
10. Bachtler J., Yuill D., Wishlade F. *Regional Policies after 2006: Complementary or Conflict?* – Glasgow: European Policies Research Centre, 2003. – ISBN 1-871130-55-7
11. Barnier M., *EU Cohesion Policy: Challenges and Responses* // Journal of Intereconomics. – 2003, vol. 38, No. 6, 292–295 p. – ISSN 0020-5346
12. Bartolini S. *Old and New Peripheries in the Processes of European Territorial Integration* // Restructuring territoriality: Europe and the United States compared // Redaktoriai: Ansell C. K., Di Palma G. – Cambridge, 2004, 19–44 p. – ISBN 0-521-82555-5
13. *Bendrojo vidaus produkto pirmasis įvertis ir patikslintas praėjusių laikotarpių rezultatas*, Statistikos departamentas prie LRV, <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=6911>, [žr. 2009-11-16].
14. Boldrin M., Canova F. *Regional Economic Convergence: Is European Regional Policy Worth Keeping?* // Regionalism in Europe. Geometrics and Strategies after 2000 // Redaktoriai: von Hagen J., Widgren M.. – Massachusetts: Kluwer Academic Publishers, 2001. 57–95 p. – ISBN 0-7923-7353-7
15. Boldrin M., Canova F. *Regional Policies and EU Enlargement*. – CEPR Discussion Paper No. 3744, 2002.

16. Bradley J., Untiedt G., Mitze T. *Analysis of the Impact of Cohesion Policy. A note explaining of the HERMIN-based simulations*, 2006, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/hermin07.pdf, [žr. 2009-12-01].
17. Bradley J., Untiedt G., Zaleski J. *The Economic Return of Cohesion Expenditure for Member States*, European Parliament, DG for Internal Policies, Study 2009, <http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/studies/download.do?language=en&file=26799>, [žr. 2009-11-28].
18. Čekanavičius V., Murauskas G. *Statistika ir jos taikymai II.* - Vilnius: Vilspa, 2002. 127–129 p. – ISBN 9955-491-16-7
19. *ES struktūrinių fondų poveikio bendrajam vidaus produktui vertinimas*, galutinė ataskaita, LR Finansų ministerija, 2009, http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2008MVP/BVP_ataskaita.pdf, [žr. 2009-10-28].
20. *EU Cohesion Policy 1988-2008: Investing in Europe's future.* – European Commission, 2008, No. 26
21. Evans A. *EU Regional policy.* – Richmond, 2005. 79–87, 109–118 p. – ISBN 1-904501-44-3
22. *Ex Ante Evaluation of the Lithuanian Objective 1 Programme*, final report, LR Finansų ministerija, 2003, http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m_medis/administravimo_sistema/bpdigyvendinimo_vertinimas/files/SPD_Ex_Ante_Evaluation_-_Main_Report.pdf, [žr. 2009-10-28].
23. *First Cohesion Report* 1996, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/repor_en.htm, [žr. 2009-10-28].
24. *Flash estimates for the third quarter of 2009. Euro area GDP up by 0,4 % and EU 27 GDP up by 0,2 %*, Eurostat news release, euroindicators, Nr, 161/2009, 2009, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/2-13112009-AP/EN/2-13112009-AP-EN.PDF, [žr. 2009-11-18].
25. *Flash estimates of Gross domestic product and Total employment in the third quarter*, Statistical Office of the Slovak Republic, <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=19665>, [žr. 2009-11-16].
26. Funck F., Pizzati L. *European Integration, Regional Policy, and Growth.* – Washington, The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2003. 1–6 p. – ISBN 0-8213-5395-0
27. *Gross domestic product in the 3rd quarter of 2009, preliminary estimate*, Central Statistical Office of Poland, http://www.stat.gov.pl/gus/5840_1338_ENG_HTML.htm, [žr. 2009-12-05].

28. Heidenreich M. *Regional Inequalities in the Enlarged Europe* // Journal of European Social Policy. – 2003, vol. 13, No. 4, 313–333 p. – ISSN 0958-9287
29. Heidenreich M. *The Changing System of European Cities and Regions* // European Planning Studies. – 1998, vol. 6, no. 3, 315–332 p. – ISSN 0965-4313
30. Hooghe L. *Cohesion policy and European Integration*. – Oxford: Oxford University Press, 2005. – 60–62p. – ISBN 0-19-828064-5
31. Hospers G. J. *Beyond the Blue Banana? Structural Change in Europe's Geo-Economy* // Journal of Intereconomics. – 2003, vol. 38, No. 2, 76–85 p. – ISSN 0021-5346
32. Jakaitienė A., Klyvienė V. *Europos Sąjungos finansinės paramos poveikis Lietuvos ekonominei raidai* // Pinigų studijos. – 2007, vol. XI, Nr. 2, 24–46 p.
33. *Kas antras Lietuvos gyventojas teigia pajutęs ES paramos naudą*, Finansų ministerija, 2009, http://www.esparama.lt/2007-2013/lt/aktualijos/aktualija?lbtitem_id=090bdd538009c245, [žr. 2009-11-27].
34. Krugman P. *Increasing Returns and Economic Geography* // Journal of Political Economy. – 1991, vol. 99, No. 3, 483–499 p.
35. Lammers K. *Can Eastern Europe Catch Up Without Structural Funds?* // Journal of Intereconomics. – 2002, vol. 37, No. 5, 230–231 p. – ISSN 0021-5346
36. Lammers K. *How will the Enlargement Affect the Old Members of the European Union?* // Journal of Intereconomics. – 2004, vol. 39, No. 3, 132–141 p. – ISSN 0020-5346
37. Lammers K. *The EU and Turkey – Economic Effects of Turkey's full Membership* // Journal of Intereconomics. – 2006, vol. 41, No. 5, 282–288 p. – ISSN 0020-5346
38. Laurinėnaitė J. *10 Lietuvai naudingiausių ES projektų* // žurnalas „Veidas“, Nr. 8, 2009, 22–25 p.
39. Lejour A. M., Solanic V., Tang P. J. G. *EU accession and income growth. An empirical approach*, 2006, CPB Discussion Paper No. 72, ISBN 90-5833-296-9
40. *Lietuva jau įsisavino 80 proc. ES struktūrinių fondų lėšų*, Finansų ministerija, 2008, <http://www.esparama.lt/lt/naujienos/?id=352&arc=1>, [žr. 2009-11-22].
41. *Lietuvos 2004-2006 m. Bendrasis programavimo dokumentas*, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimu Nr. 935 (Žin., 2004, Nr. 123-4486)
42. *Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento priedas*
43. *Lietuvos 2007-2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti*, patvirtinta 2007 m. balandžio 26 d. Europos Komisijos sprendimu
44. Lietuvos banko statistika: bendroji šalies skola užsieniui, http://www.lb.lt/stat_pub/statbrowser.aspx?group=8000, [žr. 2009-11-03].

45. Lietuvos integracijos į ES poveikio Lietuvos ekonomikai 2002-2006 m. (ex post) vertinimas, galutinė tyrimo ataskaita, LR Finansų ministerija, 2007, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/5th_enlargement/facts_figures/galutine_ataskaita_ex_post_tyrimas_lt.pdf, [žr. 2009-10-28].
46. Lietuvos integracijos į ES poveikio Lietuvos ekonomikai 2002-2006 m. (ex post) vertinimas, galutinė ataskaita, 2007, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/5th_enlargement/facts_figures/galutine_ataskaita_ex_post_tyrimas_lt.pdf, [žr. 2009-11-28].
47. Lietuvos pagrindinių ekonominių rodiklių 2009-2012 metų projekcijos, Finansų ministerija, 2009, http://www.finmin.lt/web/finmin/naujienos?erp_item=naujiena_001173, [žr. 2009-11-28].
48. Lietuvos respublikos Vyriausybės nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. gruodžio 19 d. nutarimo nr. 1443 „Dėl projektų administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo“ Nr. 101, 2009 m. vasario 11 d., publikuota „Valstybės žiniuose“, 2009-02-19, Nr. 19-770
49. Mačys G. *Regionų ekonomika, politika ir valdymas Lietuvoje*. – Vilnius: MRU Leidybos centras, 2005. 87–89 p. – ISBN 9955-19-009-4
50. McMaster I., Bachtler J. *Implementing Structural Funds in the New Member States: Ten Policy Challenges*. – Glasgow: European Policies Research Centre, 2005.
51. Mellors C., Copperthwaite N. *Regional Policy* – London: Routledge, 2005. 20–35 p. – ISBN 0-415-03828-6
52. Metinės BPD įgyvendinimo ataskaitos, LR Finansų ministerija, http://www.esparama.lt/lt/bpd/BPD_ataskaitos/metines_ataskaitos [žr. 2009-10-25]
53. Nakrošis V. *Effectiveness of implementing the EU cohesion policy in Lithuania*. - Paper for the Fourth Pan-European Conference on EU Politics of the ECPR, Vilnius, 2007, <http://www.jhubc.it/ecpr-riga/virtualpaperroom/120.pdf>, [žr. 2009-11-22].
54. Nakrošis V. *Europos Sąjungos regioninė politika ir struktūrinių fondų valdymas*. – Vilnius: Eugrimas, 2003. – ISBN 9955-501-53-7
55. Neuder F. *Costs and Benefits of EU Enlargement Membership* // Journal of Intereconomics. – 2003, vol. 38, No. 4, 190–195 p. – ISSN 0020-5346
56. Nieburg A., Schlitte F. *Convergence, Trade and Factor Mobility in the European Union – Implications for Enlargement and Regional Policy* // Journal of Intereconomics. – 2004, vol. 39, No. 3, 167–176 p. – ISSN 1613-964X
57. Patobulinta 2010 m. biudžeto projektas, Finansų ministerija, 2009, <http://www.finmin.lt/web/finmin/2010biudzpatob#i>, [žr. 2009-12-05].

58. *Poland National development plan 2004-2006*, Adapted by The Council of Ministries on the 14th of January 2003, http://www.funduszestrukturalne.gov.pl/NR/rdonlyres/07FACA74-E350-4A7B-869D-B20744987C20/0/npr_complete_final.doc, [žr. 2009-11-21].
59. Polkowski A. *The Fifth EU Enlargement Round: Two Years On* // Journal of Intereconomics. - 2006, vol. 41, No. 4, 174–175 p. – ISSN 0020-5346
60. *Regional disparities and Cohesion: What strategies for the future*. – Brussels: European Parliament, 2007, <http://www.europarl.europa.eu/activities/expert/eStudies.do?language=EN> [žr. 2009-06-15].
61. Romer P. M. *Endogenous Technological Change* // Journal of Political Economy. – 1990, vol. 98, No. 5., 71–102 p.
62. Sala-i-Martin X. *Sources of Growth / Macroeconomic Management. Programs and Policies /* Redaktoriai: Khan M. S., Nsouli S. M., Wong C. – International Monetary Fund, 1995. 58–68 p. – ISBN 1-58906-094-6
63. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenų bazė, <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>, [žr. 2009-10-31].
64. *The European Structural Funds. A Solidarity policy, 2003.* http://ec.europa.eu/regional_policy/atlas/factsheets/pdf/fact_eu25_en.pdf, [žr. 2009-10-28].

Stonytė G. ES struktūrinių fondų paramos įtaka Lietuvos ekonomikai globalinės krizės kontekste / Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovė prof. hab. dr. O. G. Rakauskienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2009. – 65 p.

ANOTACIJA

Darbe analizuota 2004-2006 m. ES struktūrinių fondų paramos įtaka Lietuvos ekonomikai bei 2007-2013 m. ES paramos reikšmė, atsižvelgiant į ekonomikos recesiją. Pirmoje darbo dalyje nagrinėjamas ES vykdomos regioninės politikos turinys, esmė, tikslai, instrumentai bei apžvelgiami kylantys iššūkiai. Antra darbo dalis skirta 2004-2006 m. ir naujojo programavimo laikotarpio 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos įsisavinimo Lietuvoje analizei bei struktūrinės paramos įsisavinimo Lietuvoje, Lenkijoje, Slovakijoje lyginamajai analizei. Trečioje, praktinėje dalyje analizuojama ES struktūrinių fondų įtaka Lietuvos makroekonomikai ir pagrindiniams makroekonomikos rodikliams – BVP, užimtumui, infliacijai, biudžeto deficitui ir prekybos balansui. Remiantis tyrimo rezultatais, pateikiamos rekomendacijos, siekiant kryptingesnio ES paramos įsisavinimo, ypač atsižvelgiant į dabartinį ekonomikos nuosmukį.

Pagrindiniai žodžiai: regioninė politika, struktūrinė parama, struktūrinės paramos įsisavinimas.

Stonytė G. The influence of the EU structural funds assistance on the economy of Lithuania in the context of the global crisis / Master's Work in Public Sector Economics. Supervisor assoc. prof. dr. O. G. Rakauskienė. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2009. – 65 p.

ANOTATION

The influence of the EU structural assistance of 2004-2006 on the economy of Lithuania and the significance of the EU assistance of 2007-2013 considering the recession of economy is analysed in this study. The essence, content, objectives, instruments of the EU regional policy and the main challenges are discussed in the first part of the study. The second part considers the allocation of the EU structural assistance of 2004-2006 and the new programming period of 2007-2013 in Lithuania. The comparative analysis of the efficiency of the allocation of the EU assistance in Lithuania, Poland and the Slovak Republic is carried out in this part as well. The third part of the study is practical as the influence of the EU structural assistance on the economy of Lithuania is evaluated. Recommendations are provided on more purposeful use of the EU structural assistance based on the results of the research while allocating the assistance during the recession period.

Key words: regional policy, structural assistance, the allocation of the structural assistance.

Stonytė G. ES struktūrinių fondų paramos įtaka Lietuvos ekonomikai globalinės krizės kontekste / Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovė prof. hab. dr. O Rakauskienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2009. – 65 p.

SANTRAUKA

Artėjant integracijai į Europos Sąjungą, Lietuva, pasižymėjo gana sparčiai augančia, tačiau ne itin išvystyta ir, palyginus su senosiomis ES narėmis, atsiliekančia ekonomika. Siekiant sumažinti išsivystymo skirtumus, Lietuva ir naujosios ES narės gavo struktūrinių fondų paramą 2004-2006 m. periodu. Lietuvai, lyginant su kitomis, kartu prie ES prisijungusiomis šalimis, 2004-2006 m. skirtos struktūrinių fondų paramos apimtis, lyginant su šalies sukuriamu bendruoju vidaus produktu, buvo viena didžiausių. Paradoksalu, tačiau Lietuva, gavusi didžiausią struktūrinės paramos apimtį, išgyvena ženklią ekonomikos nuosmukį tarp visų ES paramos gavėjų, todėl kyla abejonės dėl paramos įsisavinimo efektyvumo, kryptiškumo, poveikio.

Šio darbo tikslas – remiantis praėjusio programavimo laikotarpiu, tai yra 2004-2006 m. struktūrinės paramos įsisavinimo tendencijomis, įvertinti, kokį poveikį Lietuvos makroekonominėi situacijai turėjo ES struktūrinė parama, atsižvelgiant į globalinės krizės kontekstą, bei įvertinti, kokią reikšmę naujuoju programavimo periodu turi gaunamos ES lėšos, o tai, atsižvelgiant į dabartinę situaciją, yra itin aktualu. Tam, kad būtų pasiektas tikslas, išskirti tokie uždaviniai:

- Išanalizuoti ES regioninės politikos esmę, turinį, tikslus, uždavinius bei instrumentus;
- Išanalizuoti ES struktūrinės paramos panaudojimą Lietuvoje;
- Įvertinti, kokią įtaką 2004-2006 m. ES struktūrinė parama turėjo pagrindiniams Lietuvos makroekonomikos rodikliams;
- Įvertinti, kokią įtaką struktūrinė parama turėjo Lietuvos ekonomikai;
- Remiantis gautais vertinimo rezultatais, pateikti rekomendacijas, siekiant kryptingesnio ES paramos panaudojimo, atsižvelgiant į dabartinės ekonomikos tendencijas.

Rengiant darbą naudoti šie metodai: mokslinės literatūros analizė ir apibendrinimas, statistinių duomenų analizė, lyginamoji analizė, porinės regresijos modelio taikymas.

Atliktas tyrimas patvirtino iškeltą hipotezę, kad ES struktūrinių fondų parama turėjo reikšmingos įtakos Lietuvos ekonomikai, nors poveikis buvo padarytas ne visiems rodikliams. Skaičiavimai parodė, kad struktūrinių fondų poveikis BVP buvo reikšmingas, o tai reiškia, kad pagrindinis struktūrinių fondų tikslas pasiektas.

Stonytė G. The influence of the EU structural funds assistance on the economy of Lithuania in the context of the global crisis / Master's Work in Public Sector Economics. Supervisor assoc. prof. dr. O Rakauskienė. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2009. – 65 p.

SUMMARY

When joined the EU Lithuania had quickly growing but not well developed economy. In order to diminish regional disparities, the assistance of the EU structural funds was provided for the new member states in the period of 2004-2006. The amount of the structural assistance compared with country's GDP for Lithuania was one of the largest if comparing with other members joined the EU in 2004. Paradoxically, Lithuania provided with the largest amount of the structural assistance now experiences the deepest recession among all the EU members. Therefore such tendencies make doubts about the efficiency, relevant allocation of the assistance and influence on economy.

The main aim of this study is to analyse the influence of the EU structural assistance of the 2004-2006 period on the economy of Lithuania considering the context of the global crisis and to evaluate the significance of the structural assistance in a new programming period. The significance of the EU assistance is increasing due to a deep recession of the economy though the topic is urgent. The main targets of the study are:

- to analyse the essence, content, objectives and instruments of the EU regional policy;
- to consider the allocation of the EU structural assistance in Lithuania;
- to evaluate the impact of the ES structural assistance of the period 2004-2006 on main macroeconomic indicators of Lithuania;
- to provide recommendations on more purposeful use of the EU structural assistance based on the results while allocating the assistance during the recession period.

The following methods were applied while preparing the study: the analysis and summary of the scientific literature, the analysis of the statistical data, the comparative analysis, and the application of the linear regression model.

The study proved that the EU structural assistance had a significant influence on the economy of Lithuania although it did not influence any of the indicators. The research showed that the influence of the EU structural assistance on GDP was significant; therefore the main objective of the structural funds assistance was achieved.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

PROCENTINIS BVP LYGIO PADIDĖJIMAS DĖL STRUKTŪRINIŲ FONDŲ INVESTICIJŲ 2000-2006

	CZ	EE	EL	ES	IE	CY	LV	LT	HU	MT	PL	PT	SI	SK
2000			0.00	0.06	0.34							1.03		
2001			2.31	1.83	0.81							1.47		
2002			1.72	3.11	1.20							2.44		
2003			1.59	3.44	1.37							3.04		
2004	0.36	0.65	2.63	3.51	1.54	0.07	0.90	0.64	0.44	0.21	0.44	3.36	0.17	0.56
2005	0.35	0.98	2.70	3.31	1.58	0.11	1.46	1.11	0.52	0.14	0.39	3.36	0.34	0.67
2006	0.77	1.63	3.49	2.56	1.54	0.18	1.49	1.11	0.94	0.53	0.81	3.24	0.55	0.98
2007	1.25	2.19	5.69	3.22	1.44	0.33	3.43	2.58	1.34	0.96	1.68	3.95	0.75	1.92
2008	1.44	2.58	6.06	3.29	1.45	0.36	3.92	2.89	1.52	1.08	1.98	4.10	0.83	2.24
2009	0.60	1.24	1.96	1.44	1.13	0.12	1.10	1.01	0.59	0.27	0.84	2.18	0.27	0.93
2010	0.52	1.07	1.56	1.03	1.07	0.09	0.79	0.94	0.50	0.36	0.79	2.01	0.20	0.78
2011	0.44	0.96	1.49	0.79	1.01	0.07	0.63	0.83	0.45	0.30	0.73	1.94	0.16	0.68
2012	0.41	0.90	1.46	0.70	0.98	0.07	0.58	0.78	0.43	0.29	0.70	1.89	0.15	0.64
2013	0.39	0.85	1.40	0.64	0.95	0.06	0.54	0.74	0.41	0.28	0.67	1.84	0.14	0.61
2014	0.37	0.81	1.34	0.61	0.92	0.06	0.51	0.70	0.39	0.27	0.64	1.79	0.13	0.58
2015	0.36	0.77	1.28	0.59	0.89	0.06	0.48	0.67	0.38	0.26	0.61	1.74	0.12	0.56
2016	0.34	0.73	1.22	0.57	0.86	0.05	0.46	0.64	0.36	0.25	0.59	1.69	0.12	0.53
2017	0.33	0.69	1.17	0.55	0.83	0.05	0.44	0.62	0.35	0.23	0.56	1.65	0.11	0.51
2018	0.31	0.66	1.12	0.53	0.81	0.05	0.42	0.60	0.34	0.23	0.54	1.61	0.11	0.49
2019	0.30	0.63	1.07	0.52	0.78	0.05	0.40	0.58	0.33	0.22	0.52	1.57	0.10	0.47
2020	0.29	0.60	1.03	0.51	0.75	0.04	0.38	0.56	0.32	0.21	0.50	1.53	0.10	0.45

Šaltinis: Bradley, Untiedt, Zaleski, 2009, 75 p.

2000-2006 M. STRUKTŪRINIŲ FONDŲ INVESTICIJŲ
GRAŽA (SUDĖTINIS DAUGIKLIS)

	CZ	EE	EL	ES	IE	CY	LV	LT	HU	MT	PL	PT	SI	SK
2000			0.00	1.51	0.80							0.80		
2001			1.28	1.62	0.89							0.86		
2002			1.36	1.81	1.01							0.93		
2003			1.42	2.00	1.17							1.01		
2004	1.14	0.77	1.48	2.14	1.34	1.04	0.93	0.90	1.33	1.21	0.73	1.10	1.01	0.97
2005	1.26	0.88	1.57	2.27	1.54	1.10	1.00	0.95	1.11	1.19	0.79	1.19	1.09	1.00
2006	1.34	0.95	1.64	2.40	1.71	1.14	1.05	0.99	1.10	1.32	0.85	1.28	1.16	1.10
2007	1.43	1.05	1.67	2.44	1.88	1.17	1.12	1.06	1.13	1.40	0.92	1.34	1.24	1.19
2008	1.57	1.18	1.73	2.49	2.03	1.26	1.20	1.17	1.21	1.50	1.03	1.41	1.33	1.32
2009	1.79	1.36	1.86	2.64	2.23	1.39	1.32	1.31	1.36	1.64	1.19	1.52	1.47	1.51
2010	1.99	1.52	1.96	2.75	2.42	1.50	1.41	1.44	1.48	1.82	1.35	1.63	1.57	1.67
2011	2.16	1.66	2.06	2.83	2.60	1.59	1.48	1.56	1.60	1.98	1.49	1.74	1.66	1.81
2012	2.31	1.79	2.15	2.90	2.78	1.67	1.54	1.67	1.71	2.13	1.62	1.84	1.73	1.94
2013	2.46	1.92	2.25	2.97	2.95	1.75	1.60	1.77	1.81	2.27	1.75	1.94	1.80	2.07
2014	2.60	2.03	2.33	3.03	3.12	1.82	1.65	1.87	1.91	2.41	1.88	2.04	1.87	2.19
2015	2.74	2.15	2.42	3.09	3.28	1.89	1.70	1.97	2.01	2.54	2.00	2.13	1.93	2.31
2016	2.86	2.25	2.50	3.15	3.43	1.95	1.75	2.06	2.10	2.67	2.11	2.22	1.99	2.42
2017	2.99	2.35	2.58	3.20	3.58	2.01	1.80	2.15	2.19	2.79	2.22	2.31	2.05	2.52
2018	3.11	2.45	2.65	3.26	3.73	2.07	1.84	2.23	2.28	2.90	2.33	2.40	2.10	2.62
2019	3.22	2.54	2.72	3.31	3.87	2.12	1.89	2.31	2.36	3.02	2.43	2.48	2.15	2.72
2020	3.33	2.63	2.79	3.36	4.00	2.17	1.93	2.39	2.44	3.12	2.53	2.57	2.20	2.81

Šaltinis: parengta pagal Bradley, Untiedt, Zaleski, 2009, 79 p.

ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMA NAUJOSIOMS ES NARĖMS
2004-2006 M., MLRD. EURŲ

			Struktūriniai fondai			
	Iš viso	Sanglaudos fondas	Iš viso	Pirmasis tikslas	Antrasis tikslas	Trečiasis tikslas
Lenkija	11,369	3,733	7,635	7,321	0	0
Vengrija	2,847	994	1,853	1,765	0	0
Čekija	2,328	836	1,491	1,286	63	52
Slovakija	1,600	510	1,09	921	33	40
Lietuva	1,366	543	823	792	0	0
Latvija	1,036	461	575	554	0	0
Estija	618	276	342	329	0	0
Slovėnija	406	169	237	210	0	0
Kipras	104	54	50	50	0	0
Malta	78	22	56	56	0	0

Šaltinis: parengta pagal Bradley, Untiedt, Zaleski, 2009, 40 p.